

22e JAARGANG No. 8

15 NOVEMBER 1977 — *f* 2,35

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

(Foto: Rogier)

WEERZIEN MET INDONESIE

BIJ DE VOORPLAAT

High noon in Imogiri

> **At twelve noon the natives swoon**
> **And no further work is done.**
> **But mad dogs and Englishmen**
> **Go out in the midday sun.**

Zo gaat één van de meest bekende en geciteerde coupletten van de beroemde Engelse cabaretier Noel Coward. En vooral die twee laatste regels zijn haast "gevleugelde woorden" geworden.

Eigenlijk heb ik zelden moeite met de hitte. En kan uren lekker rondrijden of lopen zonder er last van te hebben. (Als ik maar een petje of zo op mijn kop heb!) En als ik af en toe rond high noon bij een kennis van me, Riek Mangundap (dochter van de bekende schrijver Walraven) binnenloop, bromt ze al van ver uit de donkere koele schaduw van haar zitkamer: But mad dogs and **Indo's** go out in the midday sun......! (Eindigend met luid gegrinnik.)

Maar op de één of andere manier fascineert dat schelle, witte licht met die keiharde zwarte schaduwen me enorm. Hoewel, het is waarschijnlijk de hele sfeer van dat moment. Die brandende hitte, dat schelle licht, het zweterige, die zwarte schaduw, het stof, al die bomen en planten zo zielig verlept en lemes, die paar slome mensen in die dorre droge stille leegte...... De schilderijen van de Italiaanse schilder De Chirico benaderen deze sfeer nog het meest. Hoewel ze naar mijn smaak toch nog "te kleurig" zijn. Want tussen één en drie uur 's middags zie je eigenlijk alleen maar zwart/wit. En ik snap nog steeds niet waarom het me eigenlijk nog niet gelukt is om dit werkelijk goed fotografisch vast te leggen, want ik werk immers het liefst met zwart/wit film. (Rara, hoe kèn?!) Met Lebaran gingen Udji en ik, zoals vele duizenden andere Indonesiërs, "naar huis" om dáár, met de hele familie, het Nieuwjaar te vieren. En dit jaar viel Lebaran erg gunstig. Vier dagen vrij. Vier dagen in mijn geliefde Yogya...... de lol kon gewoon niet op! Een paar dagen achter mekaar lekker niksen. Overal alleen maar even familie opzoeken en het beste wensen. En daartussendoor lekker zwerven met de kiekkast. En maar knippen!

De eerste twee dagen ook geprobeerd af en toe de stad uit te gaan voor de meer touristische plekjes. Maar daar was de lol snel genoeg vanaf, want het bleek dat al die duizenden Lebaranvierders ook wel zin hadden in wat tourisme. Zodat al het vervoer overbelast was en als je er met veel moeite aankwam je meer dagjesmensen zag dan bezienswaardigheden......!

Maar we hadden het immers over de hitte.

Op de tweede vakantiedag kwamen we met veel moeite en vertraging in Imogiri. Maar omdat die dag zo'n half miljoen Jogyanezen toevallig ook die ouwe koningsgraven wilden bekijken had ik het gauw bekeken...... ik nokte maar snel af en ging terug!

Ondertussen was het wel high noon geworden. En inderdaad, in Imogiri "the natives swoon" want er was haast geen kip op straat te zien. Alles uitgestorven. En ik moet toegeven dat het voor deze "mad Indo" zelfs een beetje teveel was. Ik dook dus maar snel zo'n klein kedai-tje in. U weet wel, zo'n eenvoudig ding. Met die eeuwig wiebelende stoelen van ijzer. En op het tafeltje een smoezelig tafelkleedje, een klein assortiment lauwe (fris?) drankjes en een plastic stopfles met wat taaie kroepoeks. Een dochter des huizes met loopneusje en slaperige oogjes neemt sloom mijn bestelling op en ik kijk wat rond. Zoals meestal is de enige versiering aan de wand een twintigtal gratis gekregen reklamekalenders die ook allemaal tegelijk zijn opgehangen. Buiten zie ik alleen maar de hete, stille "middaguren". Ik moet mijn ogen gewoon een beetje dichtknijpen tegen de schelheid van het licht. Aan de overkant van de straat zitten een paar opgeschoten jongelui wat te niksen en te ginnegappen. De tokohouder komt van achter de winkel aansloffen met een teiltje water en begint het stuk straat voor zijn toko nat te spetteren tegen het opstuivende stof. Ik vind dit wel erg mooi allemaal en pak de camera. Een Papa met dochter komen langslopen als ik net afdruk. Ik vloekte zachtjes in mijn binnenste want ik dacht dat ze mijn compositie verpest hadden.

Maar later, als ik de film ontwikkeld heb, blijkt het dat ze mijn beste "high-noon-plaat" (tot nu toe) zelfs versterkt hebben......

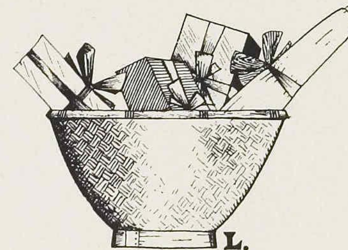
Terima kasih luitjes en selamat djalan!

ROGIER

NEDERLANDERS IN JAPANSE KAMPEN

In de tentoonstellingsruimte "Nederland in oorlogstijd 1940-1945" van het Museum voor het Onderwijs in Den Haag zijn en zullen tussen 1 november 1977 en 28 februari 1978 nieuwe series geschonken tekeningen en voorwerpen uit de Japanse kampen worden opgesteld, aldus deelt ons de heer P. M. Adriaanse mede. Het betreft hier twee-maandelijkse opstellingen, telkens van een selectie uit het uitgebreid bezit van het Museum.

KERSTKRANDJANG 1977

Heeft U al aan de kerstkrandjang gedacht? Giro 6685.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. - 22e JAARG. No. 8

Opgericht en geleid door TJALIE ROBINSON (1911 - 1974)

Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 - 54 55 00/54 55 01 - Postgiro 6685 of A.B.N. Den Haag Rek. No. 51.56.15.730.
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: L. Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: J. H. Ritman, L. Ducelle.
Eindredactie en opmaak:
Ch. J. A. Manders, L. M. Boon.
Vaste medewerkers: Dr. H. J. de Graaf, Rogier, Poirrié, Mevr. Marsman, G. H. Bartman.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand. Prijs per nummer *f* 2,35. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen behalve Engeland) kwart. *f* 12,50; halfj. *f* 25,—; jaar *f* 48,50. Abt. Europa: jaar *f* 48,50.
Buiten Europa: jaar *f* 56,50.
LUCHTPOST:
Abt. (per jaar en per luchtpost); Australië en Nw. Zeeland *f* 96,50; Indonesië *f* 80,50; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 80,50; Canada en Ver. Staten *f* 68,50; Maleisië, Singapore en India *f* 80,50; Suriname en Antillen *f* 68,50.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD
ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN

Directie en redactie behouden zich het recht voor om grondige redenen aanvragen voor abonnementen te weigeren, of deze te beeindigen. Hierover zal de betrokkene altijd van te voren in kennis worden gesteld.

*

De redactie behoudt zich het recht voor copy te weigeren dan wel te bekorten of te wijzigen met toestemming van de inzender. Over genomen beslissingen zal niet in details worden gecorrespondeerd.

Het correspondentie- en betalingsadres voor Amerika is Mrs. R. Cohen-Top, 13740 Avion Drive, La Mirada, California 90638.

LAAT ZE LEUTEREN

De afdeling Voorlichting van de Indonesische Ambassade in Den Haag spant zich zeer in om ons op de hoogte houden van nieuws uit Indonesië. Wij stellen bijzonder op prijs dat wij behoren tot de adressen, die op haar verzendlijst staan. Gezien de bijzonder summiere wijze waarop de Nederlandse pers Indonesische zaken behandelt zijn de bulletins en communiques die de Ambassade verspreid een welkome bijdrage tot onze kennis van de lopende zaken in dat land.
De afd. Voorlichting houdt zich ook bezig met verklaringen en uiteenzettingen naar aanleiding van bepaalde Nederlandse publicaties. Zo zond zij ons onlangs een "speciale editie" waarin zij zich verweert tegen de publicatie van een kwaadaardig stuk in een weekblad. Dat stuk is blijkens de uiteenzetting van de Voorlichting geschreven door een journalist die, voorgevende naar een bepaald gebied in Indonesië te willen reizen om artikelen te schrijven over cultuur en toerisme met heel wat anders voor de dag kwam.
Zonder ons nu bloot te stellen aan het verwijt ons te mengen in de interne aangelegenheden van de afd. Voorlichting, veroorloven wij ons één goede raad. Er zijn bladen in Nederland en zij nemen in aantal toe, waarin sensatie en opwindend geschrijf de waarde bepaalt van een artikel. Niet alleen gaan die vóór objectiviteit, maar ook voor behoorlijk gedrag. Negeer ze, geachte collega! Wees kieskeurig in de keuze van Uw partners die zich om faciliteiten tot de Ambassade wenden, maar ga duidelijk kwaadwillig geschrijf voorbij. Tegenspreken helpt toch niets. Laat ze leuteren!

JHR.

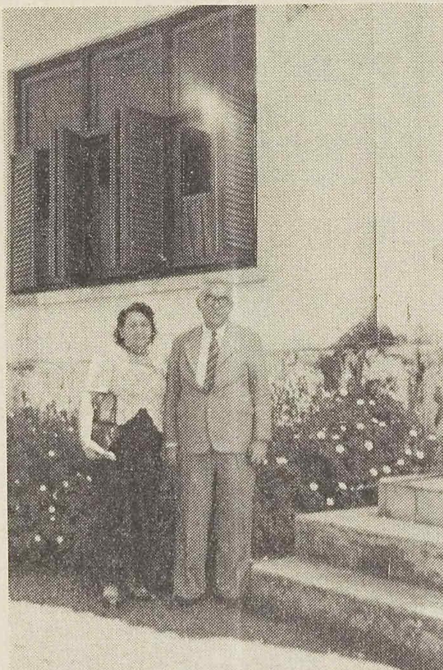
NIET ECHT?

In de NRC/Handelsblad van 26 oktober jl. treffen wij een artikel aan van "een medewerker" onder de titel "Indonesië bestrijdt de corruptie niet echt". De medewerker van dit om zijn objectiviteit bekende blad maakt ter illustratie van zijn stelling o.a. de volgende opmerking:

> De reiziger, die op het vliegveld Halim (de nieuwe internationale luchthaven van Jakarta-JHR) aankomt, zal merken dat zijn koffer tot op de bodem wordt doorzocht, als hij of zij vergeet de douaneambtenaar wat geld toe te stoppen.

Mijn vrouw en ik arriveerden op 29 juli op Halim, vergaten de douane-ambtenaar wat geld toe te stoppen en werden hoffelijk en efficient afgehandeld. Wij hadden de indruk, dat hetzelfde het geval was met onze medereizigers. Gedurende ons verblijf in Indonesië - twee maanden - hebben wij nooit en nergens smeergeld betaald, noch bleek bij onze contacten met ambtenaren dat een extra-tje er naar hun mening wel inzat, wanneer zij ons een kleine dienst bewezen.
Toegegeven, dat de pungli-campagne toen al was ingezet en dat opstib er de wind al goed onder had. Het moet met die kleine heffingen wel heel erg geweest zijn, zegt men.
Maar "bestrijdt Indonesië de corruptie niet echt?" Kan er dan werkelijk uit Nazareth niets goeds komen?

JHR.

Soms krijgen we een foto toegestuurd, zomaar. Geen speciale gebeurtenis, geen bijzonder verhaaltje, foto sadja. Net als dit plaatje bijvoorbeeld. Een mijnheer en een mevrouw voor hun huis in de Roemer Visserstraat in Bandoeng. Maar voor wie dit echtpaar kent (en dat zullen er duizenden zijn) komt ineens de herinnering boven aan twee heel bijzondere mensen: Dr. Tumbalaka en zijn vrouw. En in gedachten schrijft ieder zijn/haar verhaal over die twee, en dat is de bedoeling. Tong-Tong zet niet alleen herinneringen zwart op wit, het wil in de eerste plaats helpen herinneren alles wat goed was en blijven zal.

INDISCH FEEST IN LOS ANGELES

U denkt toch niet, dat de tradities van het oude Indië verloren zijn geraakt in de grote Indische kolonie in California? Als U twijfelt kunnen wij de lezer uit de droom helpen, dank zij een verslag in de Los Angeles Times van 20 oktober van een in het centrum van de filmwereld gehouden Pasar Malam, georganiseerd door de Young Dutch Club. Behalve batiks, sieraden, houtsnijwerk, e.d., dat werd tentoongesteld en verkocht, was er het nodige te consumeren - hoe kan het anders op een Indisch feest? De verslaggeefster van de Times beschrijft wat er alzo te eten en te drinken was en vermeldde bovendien de namen van de dames, die dit vervaardigden. Of moeten wij zeggen creëerden?
Tien Schyvynek en haar moeder, Ibu Sumowidjojo uit Yogya - toevallig op bezoek bij haar spruit - waren verantwoordelijk voor de nasi gudeg, Edith Gilhuys (een anak Betawi!) voor de ketoprak, de familie Ungerer (uit Sumatra) voor de gado-gado en andere heerlijkheden, Constance Verhoeven (uit Surabaya) voor de tapetaart, Helene van der Gaag (uit Bandung) voor de ketan, An van Smalen (anak Betawi) voor de rozenstroop, Lisa Tumulty (alweer een anak Betawi!) voor de pangsit, Albertine van Aken (nòg een anak Betawi) voor de lemper. De dames Rossi Sjamsudin en Lilian Beyer, die zich weliswaar niet met de productie, maar wel met de distributie van al dat heerlijks bezighielden, krijgen een plaatje in de Times.
Helaas zijn deze heerlijkheden onze neus voorbijgegaan, maar dat wij er niettemin melding van kunnen maken, danken wij aan de heer Frans Pauli, die ons geregeld voorziet van knipsels uit de Times, die betrekking hebben op Indonesië. Het treft ons dan telkens weer, dat de L.A. Times veel meer nota van Indonesië neemt dan de Nederlandse pers. Maar ja...... hier zijn wij nu eenmaal meer geïnteresseerd in de tekortkomingen van het Indonesisch bewind dan in de positieve prestaties ervan. Als er niets onaangenaams over Indonesië te berichten is, bijv. over politieke gevangenen en zo, houden wij liever onze mond.

JHR.

Als de pers niet bestond, moest men haar niet uitvinden.

Honoré de Balzac

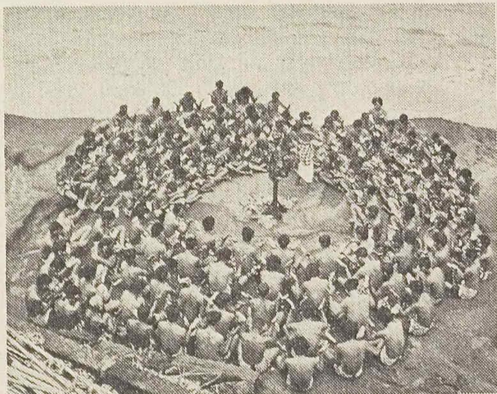

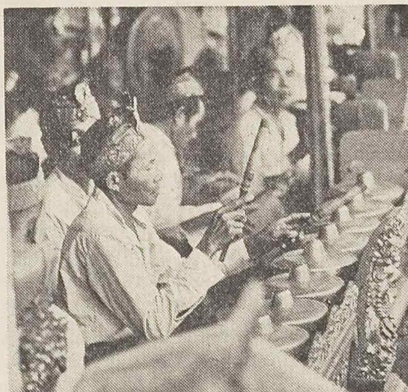
Bezoek

en geniet van pure schoonheid in kleding, festiviteiten, dansen en dagelijks leven uw hele vakantie door in

Indonesië.

De moderne luchtvloot van Garuda met o.a. DC-10 en DC-8 toestellen onderhoudt regelmatige diensten tussen Europa, Azië en Australië. Daarnaast vliegt Garuda op 30 bestemmingen binnen Indonesië.

Zend deze bon naar Garuda Indonesian Airways, Postbus 491, Amsterdam, voor de brochure „Indonesië" van 64 pagina's.

Naam ____________________

Adres ____________________

Plaats ____________________

Indonesië begint al in de lucht

Liefst achtmaal per week!

Ja, liefst achtmaal per week stijgt vanaf Schiphol een Garuda of KLM vliegtuig op met bestemming Indonesië. De reisduur is ongeveer 19 uur.

Eenmaal aangekomen kunt u van het uitgebreide binnenlandse lijnennet van Garuda gebruik maken.

Wilt u vanuit Indonesië verder vliegen, dan staan de intercontinentale verbindingen van Garuda zoals bijvoorbeeld naar Sydney, Melbourne, Hong Kong of Tokio tot uw beschikking.

Hoeveel kost het?

Bij individueel bezoek kunt u gebruik maken van de zogenaamde "Excursion Fare". Een retourticket Amsterdam – Jakarta kost dan f. 2430,– per persoon.

Minimum verblijfsduur is 21 dagen en maximum 180 dagen. U kunt uw reis tweemaal onderbreken in een plaats naar eigen keus.

Volledigheidshalve vermelden wij nog dat er ook een speciaal tarief voor een enkele reis bestaat: Amsterdam – Jakarta voor f. 1323,– per persoon.

Groepstarief

Als u in groeps- of verenigingsverband naar Indonesië reist, kunt u profiteren van speciale, gereduceerde vliegprijzen. Een retourticket Amsterdam – Jakarta komt in zo'n geval op f. 1993,– per persoon.

De groep dient te bestaan uit minimaal 5 personen. Minimum verblijfsduur 14 dagen, maximum 90 dagen.

Tussen de 12 en 26?

Maak dan gebruik van het jeugdtarief. Dan kost een retourticket Amsterdam – Jakarta slechts f. 1777,– per persoon. En een heel jaar geldig!

Waar logeren?

In gastvrij Indonesië hebt u vele mogelijkheden. Hotels: van eenvoudige, maar comfortabele tot zeer luxueuze bungalow/hotels. Ook kunt u tegen een bepaalde vergoeding bij particulieren overnachten.

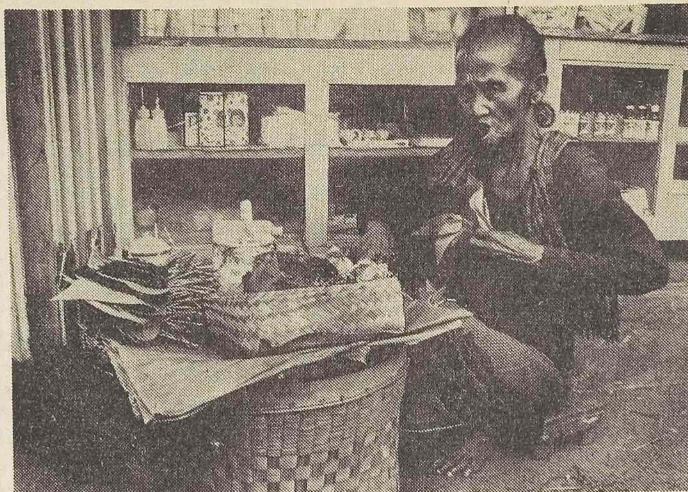
En u kunt natuurlijk een geheel verzorgde reis nemen. Elke reisagent zal u daar gaarne over inlichten.

Meer weten?

Informatie over vliegreizen, tarieven, reisdocumenten, accommodatie, trips, literatuur enz. wordt u graag verstrekt door Garuda Indonesian Airways, Singel 540, Amsterdam. Telefoon (020) 24 63 97. Stap eens binnen. U bent van harte welkom.

Van Sirih en andere pruimen

Vroeger dacht ik altijd dat die ouwe vrouwtjes hier óf tabak pruimden óf sirih kauwden. Pas nu ik met Udji getrouwd ben en verschillende van mijn nieuwe tantes dit ook doen, weet ik dat het geen "......of ......of" is, maar "......en ......en"!! En dat die pruim tabak er alleen maar is om het teveel aan rood weg te deppen en eventueel de tanden wat af te wrijven. (Het is, kunnen we dus zeggen, een soort van "dot poetskatoen" maar dan gemaakt van tabak.) En dat meestal ook allebei, dus zowel de tabak als de sirihzelf, TEGELIJK in de mond zitten! Dat terwijl de sirih achter de tanden zit en er op gekauwd wordt, vóór die tanden de pruim tabak in de onderlip geklemd zit......
Het formaat van die pruim tabak hangt, dacht ik, af van de "kunst van het afscheuren". Als je per ongeluk een te groot stuk van die lempeng afscheurt, dan loop je daarna wel een beetje voor aap. Zo ongeveer als dit bejaarde sirihverkoopstertje uit Yogya, die geen gek figuur zou slaan bij die volksstam uit Afrika waar ze moedwillig de lippen vergroten door er houten schijven in te stoppen. Maar het sirihkauwen gaat er ook uit. Zoals ik zoeven al zei, verschillende tantes van Udji doen het nog, maar de generatie

van Udji, haar zussen en nichten hebben veel liever een stukje "tjiklèt" (chiclets kauwgum) tussen de tanden......

ROGIER

Indonesisch nieuws

PALEMBANG GROEIT!

Attentie, oud Palembangers! Onze vriend Ibrahim, radio-officier bij de Indonesische koopvaardij is weer eens in Palembang geweest met zijn schip en schrijft ons:
"Was langer dan twee jaar niet in Palembang geweest, dus ik keek er wel van op dat de haven thans zo druk is. De oude Boom Baru is verbouwd er is nu een lange en brede kade voor in de plaats gekomen. Je kan wel zien dat het druk is, want toen wij aan de mond van de Musirivier kwamen, lagen er al acht zeeschepen op een loods te wachten, wij hebben toen nog een dag buiten moeten blijven. Het is altijd een imponerend gezicht als je de Musirivier op vaart, de loods zoekt zijn weg met herkenning van boeien, bomen en dergelijke meer. Bij hoog water zijn de mangrovebossen links en rechts van de rivier onder water. Plaju en Sungeigerong zijn niet veel veranderd. Wat wel veranderd is is 't plekje vlak voor Palembang, waar de kunstmestfabriek "Sriwijaya" is gebouwd.
Daar is ook een lange kade gebouwd, waar de bulkcarriers komen te liggen als zij vol met kunstmest worden gespoten. Alle soorten vlaggen ziet men daar, Engelse, Amerikaanse en Duitse schepen.
Palembang heeft wel de allures van een grote stad, maar de straten zijn op dit ogenblik nogal pokdalig. Je moet je wel even goed vasthouden als je in een betja zit om er niet uitgekieperd te worden! Ook zijn er nu gedeelten van de stad waar de betja's niet mogen komen (net als in Jakarta). De watertaxi's zijn moderner, want met grote buitenboordmotoren brengen zij met een rotgang de passagiers naar hun bestemming. Aangezien er zoveel schepen binnen lagen moesten wij op de boeien liggen; gelukkig dat je dan van die watertaxi's gebruik kan maken."

*

STOOMBAD TABOE IN INDONESIË

Jakarta — Stoombaden zullen vanaf 1979 in Indonesië tot het verleden behoren. Ambtenaren van het ministerie van binnenlandse zaken zeggen dat ze misbruikt worden voor "immorele praktijken". De sluiting van nachtclubs en gokhuizen in Jakarta wordt overwogen, eveneens "gezien de negatieve effecten op de samenleving", aldus de bronnen bij het ministerie.
Casino's, stoombaden en nachtclubs schoten als paddestoelen uit de grond tijdens het bestuur van de voormalige gouverneur van Jakarta Ali Sadikin. Die liet ze vrijelijk functioneren omdat de stad er via de belastingen flink van profiteerde.

(Uit Hgse Crt.)

Het zal wel weer mijn kwalijk conservatisme zijn, maar zo'n berichtje doet mij enorm veel plezier. Kunt u zich voorstellen dat er nog landen zijn die iets durven VERBIEDEN in het belang van het geestelijk welzijn van het volk, ONDANKS dat het een financiële strop zal zijn voor de belanghebbenden? Zoiets denkbaar in Nederland? Waar Vrijheid en de Rechten van de mens gehanteerd worden bij de verdediging van mensen van dubieus gedrag en criminele aanleg? We leven hier met Tien Geboden (help het geloven!) maar geen enkel VERBOD. Want elk verbod ruikt immers naar dictatuur?
Trouwens door zo'n verbod als in Indonesië zou de werkloosheid belangrijk stijgen. Het Vrije Beroep, naarstig beoefend door zeer velen van beiderlei kunne zou meteen op de helling komen te saan. Afgelopen met de aangeboren gastvrijheid van charmante huisvrouwtjes. Dat kost het land millioenen aan lieve bijstand en onderstand en de dagbladen zouden onnoemelijk schade lijden door het wegvallen van duurbetaalde advertenties.
Dat zijn problemen die men in Indonesië wellicht niet heeft of op een makkelijker manier kan oplossen. In een welvaartsland geldt een ingenieus, waterdicht systeem van "diensten en ingecalculeerde wederdiensten". Fatsoen en eerbaarheid maken de mens niet rijk. Voor niets gaat alleen de zon op, is een gezegde. Laat zij daarom zo vaak verstek gaan?

L.D.

*

REUZENSTINKDIEREN OP JAVA GEVONDEN

Reuzen stinkdieren, waarschijnlijk overlevenden uit prehistorische tijden, zijn in de oerwouden van het noorden van Midden Java ontdekt, aldus meldde het Persbureau Antara.
Volgens het bericht zijn de stinkdieren zo groot als Duitse herdershonden en kunnen zij in bomen klimmen. B.O. Nainggolan van de Vereniging van dierenliefhebbers van Midden Java zei dat een exemplaar van deze reuzenstinkdieren onlangs op de hellingen van de Ungaran in Midden Java door schaapherders werd gevangen en gedood. Nainggolan betreurde het feit dat reuzenstinkdieren niet zijn opgenomen in de lijst van beschermde diersoorten.

(Times Wire Services)

ANDA EN PUAN, ASSYOOI!

Wetenswaardigheden aangaande de Bahasa Indonesia.

(II.)

door A. Ed Schmidgall-Tellings

Aan de gesprekken van wijlen President Soekarno met de Amerikaanse schrijfster Cindy Adams, die zij in haar boek Sukarno, An Autobiography (pag. 73/74) heeft vastgelegd, ontlenen we het volgende: (vertaling van mij - AST) "Toen ik (Soekarno) de Bahasa Indonesia verklaarde tot nationale taal hadden we een compleet stel van aanspreekvormen nodig, dat afwisselend zou kunnen worden gebruikt tussen ouderen en jongeren, rijken en armen, de president en de boeren.

Dit is de reden waarom wij de woorden Pak of Bapak voor vader, Bu of Ibu voor moeder en Bung, dat de betekenis heeft van broer, tot ontwikkeling hebben gebracht. Het was gedurende deze periode van onze culturele revolutie (een term blijkbaar geinspireerd door de, tijdens het interview tussen Soekarno en Cindy Adams, in volle gang zijnde culturele revolutie in communistisch China - AST), dat ik (Soekarno) bekend raakte als "Bung Karno" [1]). Wij lazen, toen we nog in Jakarta woonden (in het Museum aan Merdeka Barat), in een van de nummers van het tijdschrift Fikiran Rakyat (Gedachten van het Volk) een artikel van de hand van Soekarno (toen nog student aan de Technische Hogeschool te Bandung), waarin hij beweerde, dat dit Bung (toentertijd nog gespeld Boeng) is ontstaan door de verdringing van de a in het woord Bang, dat eveneens "Broer" betekent, door de oe van het Nederlandse Broer. Zeer wel mogelijk! In bovenstaande aanhaling heeft, strangely enough, Soekarno het evenwel niet gehad over het woord saudara, c.q. saudari! Hoe het zij, bovenstaande uitspraak dient natuurlijk met de nodige korrels zout te worden genomen. Allereerst heeft Soekarno nimmer de Bahasa Indonesia (of, nauwkeuriger, het Maleis) tot nationale taal verklaard! Er was destijds nog geen sprake van een Indonesische natie. En, het zijn exponenten van de jongere generatie geweest, die in een 2-daagse conferentie gehouden in het Indonesische Clubhuis [2]) aan Kramat 106 te Jakarta, op 28 oktober 1928 [3]), met een resolutie voor de dag kwammen, waarin stond vermeld dat de Bahasa Indonesia van dat moment af zou worden beschouwd als de Bahasa Persatuan (Eenheidstaal).

Het is dus niet Soekarno geweest, die de Bahasa Indonesia tot nationale taal heeft verklaard! Het waren de jongeren, die de Bahasa Malayu tot eenheidstaal hebben verklaard!

Terloops wensen we hier nog even te wijzen op één ding, dat vast staat, nl., dat onmiddellijk nadat Indonesië haar onafhankelijkheid had verworven en ongeveer parallel met het intensieve gebruik van de woorden bapak, ibu, bung en saudara, alle adellijke titels, zoals die van Raden, Raden Mas, Kanjeng Raden Tumenggung (speciaal voor Regenten), Raden Ajeng en Raden Ayu (voor vrouwen) en andere feodale titels steeds minder frequent gebruikt worden. Doch hiertegenover staat weer, dat neo-feodalistische termen daarvoor in de plaats zijn getreden, zoals Paduka Tuan (lett. "Uw Schoen") voor top-ambtenaren en Yang Mulia (lett."De Geëerde) voor Ministers. Voor de President en Vice-President had men echter het predikaat P.Y.M. (Paduka Yang Mulia, lett. "De Geëerde Schoen") gereserveerd. Na de val van Soekarno werden ook deze titels ten grave gedragen.

Om terug te komen op de woorden Bapak en Ibu, deze genoten voor 1928 reeds een zekere populariteit in de Taman Siswa onderwijsinstellingen, waar de onderwijzers door hun anak-anak (kinderen, d.z. de leerlingen) werden aangesproken met Bapak en Ibu. Tussen twee haakjes, een onderwijzer van de Taman Siswa was meer bekend als een pamong (opvoeder) dan als een guru (onderwijzer)!
De aanspreekvormen Pak en Bapak zijn echter pas sterk naar voren getreden tijdens de Perang Kemerdekaan (Vrijheidsstrijd), toen eenheden van de TNI [4]) (Tentara Nasional Indonesia: Indonesisch Nationaal Leger) namen droegen ontleend aan hun commandanten, hun Bapaks. Zo kende men de Kompi Widodo (Comp(agn)ie Widodo) Kompi Ali, het Batalyon Munawar, Batalyon Worang, Brigade Soediarto en wat dies meer zij. De commandanten werden dan Bapak of Pak Widodo, Bapak of Pak Worang, enz. genoemd, en hun manschappen kregen

in dit raamwerk 't predikaat anak-anak toegewezen. Het negatieve aspect van dit gebruik van Bapak (gecapsuleerd tot Bp.) schonk het aanzijn aan het Bapakisme (Paternalisme), want iedere legereenheid begon weldra te spreken over ZIJN commandant, ZIJN leiding en wat hier nog meer aan vast zat. Het was hun Bapak, hun Pak Munawar, die dit of dat gedaan had kunnen krijgen voor zijn anak-buah (minderen). Ook in de talrijke laskar rakyat (ongeregelde troepen, partisanen) werden de commandanten door hun anakbuah aangesproken met Pak of Bapak. Nogmaals, dit Bapak werd gebruikt om een zeker respect aan de dag te leggen met betrekking tot een hogere (gewoonlijk een niet bloedeigen Bapak!). In de verhouding Bapak-Anak (vader-zoon) duldt de Bapak natuurlijk (als het een goed vader betaamt) geen kritiek van zijn kinderen. Daddy can do no wrong!
En deze gedachtengang heeft later geleid tot het zogenaamde bebekisme, het slaafs volgen van de bapak als eendjes (bebek) die op een sawahdijkje achter elkander aanlopen, blindelings achter de leider.

Enfin, met de vergroting van de militaire rol in het maatschappelijk en staatkundig leven, breidde ook het gebruik van dit Bapak zich uit, met als gevolg dat men begon te spreken van de Bapak Menteri (Vader Minister, of kortweg, de Minister) als men het heeft over een minister en over de Bapak Gubernur als men het heeft over de Gouverneur, enz. Hun echtgenotes werden dan binnen dit kader tot Ibu Menteri (Moeder Minister, d.i. de Ministers vrouw, echtgenote) resp. Ibu Gubernur gebombardeerd. Wenst men de naam te gebruiken, dan heeft men het over Bapak Soekotjo (Mijnheer, de heer Soekotjo) en Ibu Soediro (Mevrouw Soediro) enz. Bij de creatie van deze nomenclatuur schijnt men niet verder te hebben gekeken dan zijn neus lang was. Want, het gehele gedoetje kan tot grote misverstanden aanleiding geven.

Om maar enkele voorbeelden te noemen. Als men nu zegt Bapak Amir sakit, is dit zinnetje voor tweeërlei uitleg vatbaar. Het kan betekenen (1) De heer Amir is ziek, of (2) De vader van Amir is ziek! In het laatste geval zou de zin duidelijker kunnen worden gemaakt door tussen Bapak en Amir een woordje in te lassen. Aldus: Bapak si Amir sakit, of Bapak dari Amir sakit. Of, men switcht naar de Javaanse constructie Bapaknya Amir sakit. Dit si, dari en nya zouden hier dan kunnen worden weergegeven door het Nederlandse "van". Maar, en nu komt het, voor de Sumatraan is de constructie bapaknya Amir een nog tamelijk moeilijk te verwerken kostje, vooral als deze constructie optreedt in een zin van het genre Husein bapaknya Amir. Volgens de Sumatraan betekent deze zin (letterlijk) "Husein zijn vader (= bapaknya) (is) Amir" of m.a.w. "Amir is

Husein's vader".
Terwijl dit zinnetje voor de Javaan alleen maar betekent: "Husein is Amir's vader," met een sterke nadruk op dat Amir als tegenstelling tot bijv. Achmad's vader, Soetomo's vader en wat dies meer zij.
M.a.w. twee diametraal tegenovergestelde betekenissen!

Al met al, in 1966 gedurende de Soekarno era is dit Bapakisme ontaard in de zogenaamde ABS-mentaliteit, de mentaliteit van A(sal) B(apak) S(enang) of "Mits het Vader Behaagt. Mits Vader maar in zijn Sas is". Deze ABS-mentaliteit manifesteerde zich al gauw in rapporten, welke voor de Bapak-Bapak (lees: de bazen en baasjes), directeuren van bankinstellingen, regionale hoofden en nog hoger, moesten worden geschreven. Deze rapporten schilderden de situatie vanzelfsprekend mooier af dan hij in werkelijkheid was, louter om een pluim op de peci nasional warna hitam (het zwart gekleurde nationale hoofddeksel) van de Bapak-Bapak te steken. Een minder aangenaam aspect welke aan dit Bapakisme vast zat, dat het de hypocrisie in de hand werkte. Om maar een realistisch geval te noemen. De Indonesische regering (lees: de Bapak-Bapak) heeft de import van, laten we zeggen, het tijdschrift "Playboy" nooit officieel verboden, maar als het blad de censuur moet passeren (officieel bestaat er in het na-oorlogse Indonesië geen censuur) dan worden bepaalde gedeelten van foto's, waarin het menselijk lichaam te veel van het goede laat zien, op een onooglijke wijze gemaltraiteerd en zwart geverfd om de zedelijke gevoelens van de homo indonesiensis vooral niet te kwetsen. Maar gelijktijdig (en nu de inkonsekwentie) worden locaties in orde gebracht voor vrouwen van licht allooi, waar ze worden beschermd en beveiligd ten gerieve van hun cliëntele (de Bapak-Bapak) d.m.v. allerlei officiële en onofficiële regelingen.

Niemand minder dan de bekende auteur Mochtar Lubis (vroeger hoofdredacteur van Indonesia Raya, gebreideld door President Soekarno, en thans ook alweer "kaltgestellt") heeft het bovenstaande belicht op 6 april 1977 in een openbare lezing, gehouden in de T(aman) I(smail) M(arzuki 5)) Mochtar heeft zelfs een tweetal nieuwe werkwoorden met dit ABS in het Indonesische talenfirmament in orbit geplaatst, toen hij het volgende opmerkte n.a.v. het bovenstaande: "Yang berkuasa senang di-ABS-i oleh yang diperintah dan yang diperintah senang meng-ABS-kan atasannya". De regeerders zijn in hun sas, indien ze kunnen worden verheerlijkt door de geregeerden op grond van het ABS principe en de geregeerden zijn (op hun beurt) in hun nopjes, indien zij hun superieuren kunnen verheerlijken op grond van hetzelfde principe. E.e.a. is o.i. dan ook de reden geweest, waarom het Bapak-Bapak door velen wordt gebezigd als een pejoratieve term om er de hoge pieten mee aan te duiden.

(wordt vervolgd)

(Het eerste stuk van onze medewerker over de ontwikkeling van de Bahasa Indonesia verscheen in T.T. van 15 oktober j.l.)

---

1) In de periode vóór Soekarno's aftreden raakte hij meer en meer bekend als B.K.
2) Sommigen zijn van oordeel, dat het pand op Kramat 106 bekend stond als het Indonesische Clubgebouw".
3) De 28ste oktober is na de onafhankelijkheidsproclamatie tot officiële feestdag verklaard onder de naam van Hari Sumpah Pemuda (Jeugd-Gelofte Dag).
4) Heden ten dage wordt dit TNI niet meer op zichzelfstaand gebruikt, maar steeds in combinatie met AD (Angkatan Darat: Landmacht), AL (Angkatan Laut: Zeemacht) of AU (Angkatan U-dara: Luchtmacht), dus TNI-AD, TNI-AL en TNI-AU.
5) Het culturele centrum in Jakarta. Zie "Kompas" van 12 april 1977, pag. 4.

Indonesisch leren van Tante Koes (XIV)

EEN PAAR RECEPTEN VAN INDONESISCHE WARME DRANKEN EN KOEKJES

II. WÉDANG RONDÉ drank

Benodigdheden:

- ½ kg meel van kleefrijst
- 1 ons kacang goreng
- 2 ons witte suiker
- 2 takjes sereh
- ½ ons gember
- 5 stuks kruidnagelen
- 1 liter water

Manier van bereiding:

1. de suiker en de specerijen koken.
2. in de tussentijd wordt de ketanmeel met warm water gekneed tot er kleine balletjes gekneed kunnen worden.
3. vervolgens worden deze balletjes in kokend water gekookt.
4. wanneer ze halfgaar zijn komen ze aan de oppervlakte van het water.
5. als ze gaar zijn, worden ze in het suikerwater gedaan.
6. serveren in een glas of kommetje, bestrooien met kacang goreng.

BEBERAPA RESEP RESEP MINUMAN PANAS dan KUE KUE INDONESIA

II. Minuman WÉDANG RONDÉ

Bahan yang diperlukan:

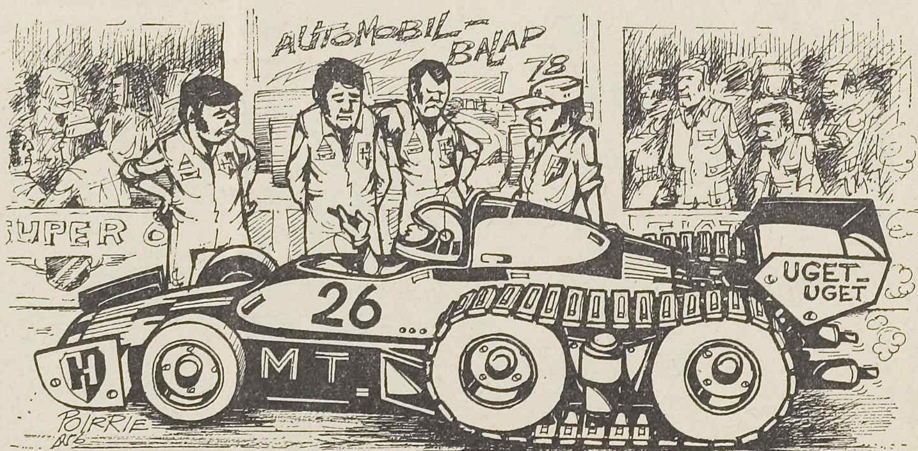
- ½ (setengah) kg. tepung ketan
- 1 (satu) ons kacang goreng
- 2 (dua) ons gula pasir
- 2 (dua) batang sereh
- ½ (setengah) ons jahe
- 5 biji cengkeh
- 1 liter air

Cara membuatuya

1. gula dan bumbu direbus dulu.
2. sementara itu tepung ketan diulèni dengan air panas sehingga dapat digelintiri kecil kecil.
3. kemudian gelintiran ini direbus dalam air.
4. jika sudah agak masak, gelintiran ini timbul dipermukaan air.
5. sesudah masak, dimasukkan kedalam air gula.
6. dihidangkan dalam gelas atau mangkok, diatasnya ditaburi goreng kacang.

Zovele talen iemand spreekt, zovele malen is hij een mens. - Karel V.

Poirrié

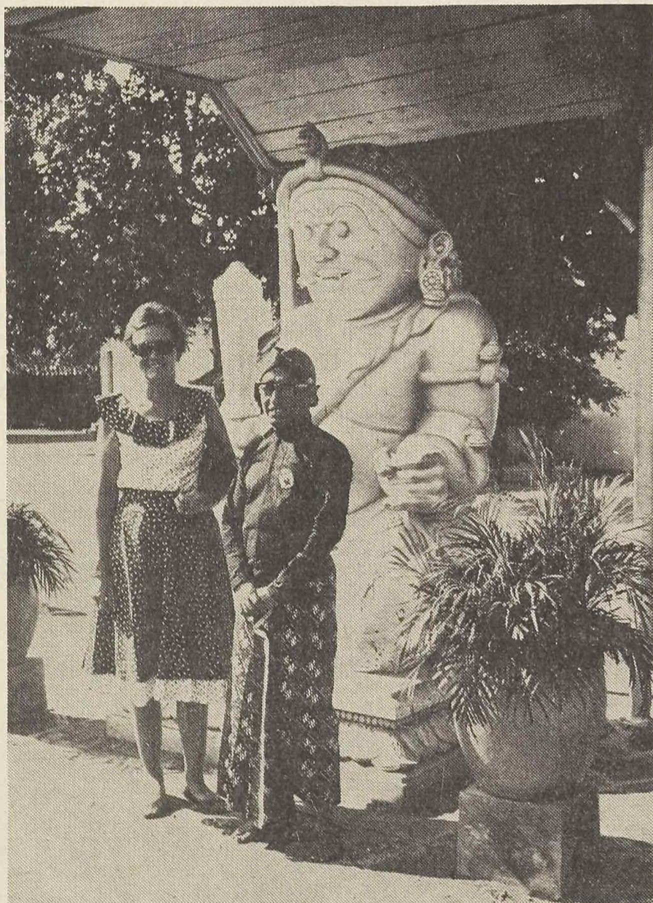

"Sabar maar, straks op de Poentjak haal ik hun allemaal weer in!"

Nachtreis per bus

Een maand vakantie, die mij na een 20 jaar weer eens de gelegenheid gaf het mooie landschap van Midden-Java te bewonderen en te genieten, had ik doorgebracht te Wonogiri, een klein plaatsje, waar het rustige ritme van "het platte land" het leven regelt, in scherpe tegenstelling met wat ik gewend ben: het duizelingwekkende lawaai, drukte en gejaagdheid van Tangerang en vooral Jakarta.
Daarheen was ik gegaan per vliegtuig. Dat gaat gemakkelijk, vlot, en snel. Binnen drie kwartier Jakarta - Yogyakarta. Overigens een emotieloze tocht; je hoeft niets anders te doen dan te zitten. Van het landschap zie je niets; daar vlieg je te hoog voor.
Daarginds echter hoorde ik van het bestaan van een busverbinding regelrecht van Wonogiri - Merak via Tangerang. Prachtig! Hier instappen, daar uitstappen. Ideaal! Daartoe besloot ik dus, niet vermoedend wat een tegenstelling mijn terugreis zou zijn met mijn heenreis. Vooreerst heb je het verschil in prijs: één tiende deel slechts oftewel Rp. 1800,—. Ten tweede het verschil in tijd: je stapt om 12 uur 's middags in een door de zon verwarmde bus en je stapt uit in Tangerang om 7 uur de volgende morgen. En ten slotte het belangrijkste: je maakt wat mee.

De rit gaat via Solo, Boyolali, Salatiga, Semarang en vandaar langs de noordkust via Jakarta naar Tangerang. We zouden moeten vertrekken op het moment, dat de zon haar hoogtepunt heeft bereikt wat betreft stand en werkzaamheid. Maar dat gebeurde niet: slechts een half uur te laat. Maar toen ging het meteen vlot en in snel tempo over de goede en brede weg naar Solo, waar we omstreeks half twee arriveerden op het zeer ruime terrein van het bus-station, de speelplaats voor honderden bussen en busjes, die door elkaar krioelden.
Ziezo, dacht ik; dat gaat goed. 't Is nu half twee. Dan komen we straks door de prachtige streek van Salatiga en Merbanu, vol fris groen en kleurige bloemen, pronkend in het licht van de middagzon. Maar wat een illusie! We bleven staan, stilstaan, op de plaats rust tot...... over half vijf! Eigenlijk had ik het kunnen weten. Er zijn dagbussen en nachtbussen. Ik had een nachtbus genomen. Wel, zo'n bus om zijn naam niet te verloochenen, kan niet overdag gaan rijden.
Daar stonden we dan. Gelukkig in de schaduw van een gebouw met een ruim uitzicht over vrijwel het gehele uitgestrekte terrein. Dat maakte, dat dat lange wachten niet te lang werd, want er viel wat te zien. Honderden bussen krioelden er door elkaar, van grote ondernemingen, die verbindingen onderhouden van Surabaya naar Jakarta of Bandung naast kleine, die de desa met Solo verbinden. Ondernemingen, die een aantal bussen in de running hebben, naast andere, die over één of twee voertuigen beschikken voor het streekvervoer. Je ziet er grote, moderne luxe-bussen met er tussen door rammelende vehikels van gevorderde leeftijd. Maar alle hebben één eigenschap gemeen: zij zijn allemaal vol, dwz. in Indonesische zin. Voor ons betekent dat: overvol. Dat schept voor de Indonesiër een sfeer van "ramah-tamah" oftewel: gezelligheid. Aan die gezelligheid heb ik overdadig kunnen deelnemen. Op 'n uitstekend hoekje schuin achter de chauffeur met goed uitzicht op de weg, zat ik keurig ingeklemd, zodat ik geen vin kon verroeren, enkel mijn voeten: 3 cm vooruit, 3 cm achteruit. Toen heb ik ook voor het eerst ontdekt, dat mager zijn een nadeel kan opleveren: de natuurlijke zitkussens ontbraken en dat was op de duur enigszins pijnlijk.
Om half vijf vertrokken we dan uit Solo, passeerden de streek van Salatiga, toen het al donker was. Maar of 't nu licht of donker was, dat gaf geen verschil: met eenzelfde vlotte vaart snelden we over de weg. Ik had bewondering voor de chauffeur, die dat grote gevaarte van een bus langs de slingerende wegen, helling op, helling

ZOVEEL FOTO'S, ZOVEEL KOPIJ

......over Indonesië hebben we na dit nummer, bij gebrek aan plaatsruimte nog over! Niet teleurgesteld zijn als u uw bijdrage niet heeft aangetroffen, in het dubbele Kerst/Nieuwjaarnummer hebben we de ruimte en geven we uw "weerzien met Indonesië" een goede plaats. Tot dusver hartelijk dank voor uw kostelijke bijdragen. Het is een mooi nummer geworden, vindt u ook niet?

Red. T.T.

Foto links: In de kraton van de Sultan van Yogya, ontmoetten oost en west elkaar bij het beeld van Gumpala, de kratonbewaker. Onder: Buiten de kraton, oude nènèk met haar knusse handeltje van gendits, pelangi's, kains en andere kleding-noodzakelijkheden. Ingezonden door S. M. Jalhaij, Purmerend.

af, nu eens met een scherpe bocht naar links, dan weer met een zwierige zwaai naar rechts door de donkerte wist te laveren. Even safe rolden we door de slecht verlichte, drukke straten van Semarang.
Omstreeks half 12 arriveerden we in de eerste pleisterplaats in de buurt van Pekalongan.
Zo'n pleisterplaats is 'n interessant en gezellig gedoetje. Stel je voor een groot vierkant terrein waar langs drie zijden gebouwen: eethuizen, toko's warongs. In de nacht wordt alles met felle lampen verlicht. Bussen rijden aan en af. Die arriveert wordt via een loudspeaker verwelkomd met een "Selamat datang!"; die vertrekt wordt een "Selamat jalan" toegewenst. De chauffeurs hebben gelegenheid wat uit te rusten en krijgen een gratis maaltijd. Voor de passagiers zijn er ook geneugten. In het eenvoudige Indonesische eethuis (restaurant is een beetje grootse benaming ervoor, ofschoon het toch met die titel versierd is) kun je een heel fatsoenlijk etentje krijgen voor een redelijke prijs. In de toko's en stalletjes kun je mooie batik en kleurige synthetische textielstoffen kopen, maar voor toeristen-prijs. Verder nog allerhande waar en snuisterijen: overhemden, ondergoed, schoenen, sloffen, pajongs, gouden en namaak-gouden sieraden, kettinkjes, broches, ringen met valse edelstenen, odeuren, tandpasta, tandenborstels, speelgoed, enz., enz. Vrouwen en kleine jongens bieden je nog desatractaties aan, griezelig van voorkomen, nog griezeliger van inhoud. Natuurlijk ook verschillende soorten fruit, als djeroeks, pisangs, e.a. vruchten. Dat alles schept rondom een tiental bussen een genoeglijke sfeer in het licht van de lampen.
Stijf van het roerloze zitten wilde ik er natuurlijk even uit. Maar dat vereiste moed en doorzettingsvermogen. Over talloze benen, zakken, pakken, krandjangs, dringend door een compacte massa van zittende en staande mensen, lukte het mij het portier te bereiken en terecht te komen tussen de krioelende menigte van het parkeerterrein. Na aldus energiek alle moeilijkheden te hebben genomen, strompelde ik het restaurant binnen. Het eerste en enige wat ik nodig had, was een groot glas koffie "toebroek". Dat liet ik neerzetten op een tafeltje waar ik bij op en neer bleef drentelen om niet alleen te wéten, maar proef-ondervindelijk vast te stellen, dat ik nog benen had.
Na een goed half uur was 't weer instappen; met klauteren en klimmen over bovengenoemde obstakels nam ik mijn oorspronkelijke houding weer aan, totdat we voor een tweede keer pleisterden in de omgeving Cirebon. Een beschrijving ervan is overbodig, want het is een zuivere copie van de eerste verpozing.
Daarna ging het in 't gebruikelijke tempo richting Jakarta. Om half vijf

Krupuk (Foto Wahjudi)

arriveerden we op het busstation in Z.O.-Jakarta. "Ziezo, dacht ik, om 6 uur zullen we gemakkelijk in Tangerang kunnen zijn". Daarbij hoopte ik ook, dat er een aantal passagiers zou uitstappen, waardoor wat ruimte zou worden geschapen. En inderdaad, een grote groep stapte uit, maar o jé, er kwamen meer binnen dan eruit gingen Wat ik voor onmogelijk had gehouden, bleek tóch te kunnen!
Na niet te lange tijd gingen we weer verder, maar met een kleine verrassing: in Kebayoran Baru, Jakarta-Zuid, bleven we op een afgelegen plekje om onbekende reden staan. meer dan een uur. "Geduld", verzuchtte ik, "aan alles komt een eind." Toen we tenslotte vertrokken, was 't alweer dag geworden, zodat we langs de stille wegen van de vroege ochtend in ongehinderd tempo het laatste traject aflegden.

N. BRANTJES, S. J.

Boekweit - een oplossing?

Dat is wel een raar opschrift voor een artikel in "Tong-Tong", maar leest U maar verder.

Kort geleden zag ik op de Televisie een film van Java over de erosie op verschillende plaatsen. Ik dacht aan boekweit en waarom?

Als leraar was ik o.a. belast met de praktische lessen van de Cultuurschool in Soekaboemi, maar dit is al vijftig jaar geleden, zelfs ruim vijftig jaar. Ik kwam in bezit van een zakje boekweit, dat op een stukje van de tuin werd uitgezaaid. Het was ongelooflijk hoe goed het gewas het daar deed, na drie maanden kon geoogst worden. En - werkelijk - een rijke oogst van het kleine stukje grond. Ik heb toen getracht belangstelling te krijgen voor dit gewas bij de bevolking, maar dat liep op niets uit.

Rijst had de belangstelling en geen onbekend ander gewas. Nu, door de bedroevende erosie zal dat misschien anders liggen, een sawah is voor de teelt niet nodig, minder goede grond is voor de teelt van boekweit voldoende. Ik vermoed dat er tegenwoordig zeker belangstelling voor bestaat. Het gaat er nu om: hoe bereiken we de bevolking? Hoe wekken we de belangstelling op, en voldoende medewerking om proeven met dit gewas te nemen. Hoe leert men de bevolking boekweit in het dagelijkse menu op te nemen (boekweit-pap, boekweitpannekoek, boekweit-grutjes enz).
Maar dit is "nommer doewa" zouden we vroeger gezegd hebben. Ook de bewerking na het oogsten moet mogelijk praktisch bekeken worden. Vijftig jaar geleden kreeg ik van de Landbouwschool te Wageningen alle methodes om het meel te verkrijgen op eenvoudige wijze. Die gegevens zijn echter zoekgeraakt.

Ik hoop tenslotte, dat dit artikel door de een of andere instantie gelezen wordt en dat via Tong-Tong dit landbouwgewas in de toekomst in de tropische gewassen kan worden opgenomen.

G. OVERDIJKINK

Noot redactie.
Ongetwijfeld zullen landbouwdeskundigen, ook in het kader van verbetering van volksvoeding (World Food Organization) en/of de organisaties die zich bezighouden met het opvoeren van agrarische mogelijkheden in landen die hun "onderontwikkeling" te boven moeten komen, zich met boekweit en andere granen hebben beziggehouden. Voor wie aanvullende informaties kan geven, of meer weet over bepaalde projecten, voornamelijk in Indonesië, ons blad heeft daar gaarne plaatsruimte voor.

..... met klapperbomen omzoomde balongs vol ikan mas in Lèlès .....

(Foto: F. R de Ceuninck van Capelle)

INDONESIA, WEERZIEN MET GOEDE HERINNERINGEN

Toen ik in 1958, met weemoed in het hart, de kustlijn van Java langzaam zag vervagen, nam ik in gedachten voor immer afscheid van mijn geboorteland. Maar, na een afwezigheid van bijna 20 jaren, kwam ik in augustus j.l. weer terug van weggeweest om blijde te kunnen constateren, dat ondanks de vele veranderingen en vernieuwingen, talloos het aantal dingen is, dat ongewijzigd is gebleven.

Een paar dagen kostte het me om te acclamatiseren en de overstelpende hoeveelheid indrukken op een rijtje te zetten en te verwerken. Maar toen voelde ik me snel weer thuis. Het afwijken van de geijkte platgetreden toeristische paden droeg daartoe in belangrijke mate bij. Geen overladen reisprogramma van bus in bus uit, van steeds koffers uit- en inpakken, naar bezienswaardigheden en culturele evenementen waar men dan collectief van moest genieten.

Na een paar dagen in het broeihete Jakarta met zijn kolkend verkeer, waarin kamikaze-chauffeurs, Suzuki-motorduivels, hoogopgetaste gammele vrachtwagens en andere wrakkige vehikels steeds weer op wonderbaarlijke wijze ongeschonden uit de ingewikkeldste verkeerssituaties wisten te komen, verliet ik deze dynamische plaats met zijn toch aparte boeiende bekoorlijkheden. Later, op de terugreis, zou ik er weer terugkeren. Bandung, de stad waar ik mijn kinder-, jeugd- en vlegeljaren had doorgebracht, was mijn hoofddoel. Bij mijn Indonesische vriend Saibi nam ik voor enkele weken mijn intrek. Ik zou bladen vol kunnen schrijven over de langvergeten indrukken, die steeds weer opdoemden.

De ochtendlijke uren op het platje, waar ik mijmerend de vertrouwde geluiden tot me liet doordringen: het geschreeuw van de tukang sapu, het getiek-tok van de bami-kerel en de specifieke vakkreten van de andere straatverkopers, de roep van een verre perkutut; dan het uitzicht op de tuin met zijn djambu-aerboom vol vruchten, de sudji, pisang en andere bekende planten. Bij de buren blimbing, kemangi, manga en een flamboyant (helaas niet in bloei). 's Ochtends gewekt door het gekraai van een haan op de rand van de sumur. Op een middag plots een kortstondige maar hevige tropische regenbui, en ja hoor, na grote bedrijvigheid met emmers en teilen voor het opvangen van het hemelwater en eventuele lekkages, gevolgd door het opdweilen van de natgespoelde achtergalerij, gooide de oude baboe een handvol zout in voor- en achtertuin. Vroeger wierp men, meen ik, een biting met daaraan gespietst een ui en een lombok, op het dak ter voorkoming van regen. Hoe dan ook, de regen hield kort daarna op en de zon scheen weer volop. Ook 's nachts bekende geluiden: het gesjirp van de djangkriks, het doordringende geluid van een cicade, het gekwaak van een kikker en het hoge gezoem van een muskiet om m'n hoofd.

Achter de kast zelfs het geroffel van de staarten van een paar verliefde tjitjaks. De maaltijden waren eenvoudig maar verrukkelijk! Roodachtige rijst, gendjer met ontjom, empal, sajor asem, ikan kembung, gekookte peteh in schil en ketjipir, rauwe katjang pandjang en sambal trassi (tjobek op tafel). Genade wat lekker!

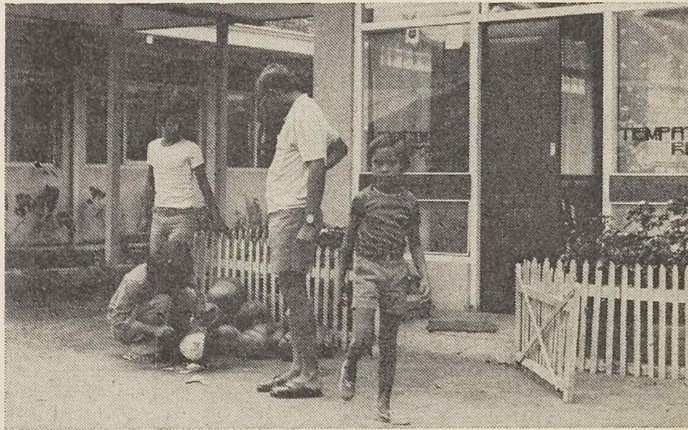
De zwerftochten in de nabije en verre omgeving waren het einde. Tjiater, Maribaja, Leles, Tjipanas, Garut, Pengalengan, noem maar op. En ook de jungle in. Dank zij de afwezigheid van horden toeristen kon ik de natuur met haar weldadige rust en mysterieuze geluiden volledig op mij laten inwerken. Het zou te ver voeren de schoonheid van dat alles op papier te zetten. Het zou een lyrisch stukje worden.

Het absolute hoogtepunt van mijn verblijf was echter een tocht door de sawahs van vriend Saibi, zo'n 20 km buiten Bandung. Dwars door de kampong ging het, met zijn schoongeveegde erfjes en met klapperbomen omzoomde balongs vol ikan mas. Toen de sawah in. De greep van mijn met

(lees verder volgende pagina onderaan)

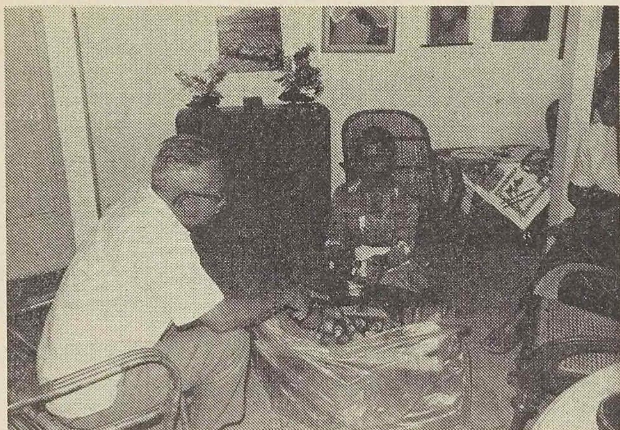

Een gardu-huisje met een heuse tong-tong .....

Jonge klapper kopen in Tjipanas.

(Foto's: F. R. de Ceuninck van Capelle)

SMAKELIJK WEERZIEN

Laten we wel zijn, we gaan heus ook naar Indonesië terug om weer eens ouderwets lekker te eten. Van honderden soorten vruchten en groenten, ontelbare djadjan-djadjan en de niet-na-te-tellen-en-vertellen combinaties van hoofd- en bijgerechten. Het ETEN in Indonesië is voor ons een zéér belangrijk weerzien. Tjalie en ik hebben in 1972 van àlles gegeten, zonder voorkeur van duur of goedkoop, maar liefst van de straat. Waar haal je anders je injecties voor? Gewoon eten, niet denken dat je dadelijk stuiptrekkend van de cholera op straat ligt. Wantrouwen wordt juist gestraft. Na het nergens-betere eten van de lieve Soetjahjo's waar we logeerden, was het aanroepen van de roedjak-verkoopster toch ook wel een bijzondere vreugde. Zo'n klassieke portie roedjak-petis of djanganan Soerabaja, o hemel...... Hier ziet u Tjalie met kennis van zaken bezig de samenstelling van zijn portie aan het vrouwtje kenbaar te maken. - L.D.

(foto Joop Soetjahjo)

Ook dit....

Uit een brief:

1.

"......wat een toeristen komen er in Indonesia! Van zeer sympathieke, beschaafde mensen tot afschuwelijke onaangename pummels, die denken dat ze de wijsheid in pacht hebben. Zielig zoals ze zich aanstellen tegenover ons, bruintjes. Ach, als wij maar stil blijven, want zwijgen is goud. En bovendien, ze weten niet beter. Er zijn er die hele batikwinkels leegkopen om hun boetieks te vullen......"

S.

2.

"......in dit groepje zat een dame op leeftijd die voor het eerst in Indonesië was en het vaak wat al te kwaad had met de armoede die ze om zich heen zag. Op haar vraag wat men zoal moest geven, àls men iets wilde geven, noemde ik haar het bedrag dat te doen gebruikelijk was en de mogelijkheden om iets te doen voor anderen, vanwege hun lage inkomen. Een meisje van het kantoor waar ik werk, had 's middags hetzelfde groepje op mijn verzoek naar allerlei kleine antiekzaakjes gebracht waar ze de inkopen van hun leven deden, omdat het meisje hen hielp met tawarren. De oude dame beloofde dat ze het meisje iets zouden geven voor haar hulp. Ik antwoordde, dat ze dat zeker moesten doen, omdat het gezichtsverlies zou betekenen als we de belofte niet nakwamen. Daarmee was iedereen het eens.

Die avond, na het eten kreeg ik van de dame Rp. 5,— om aan het meisje te geven. Van de andere leden van het gezelschap kreeg ik niets (Rp. 5 = 3 (drie) cent! Om de groep niet te laten verslijten voor de spreekwoordelijke "belanda kikir" heb ik aan die 5 roepiah een zilveren ketting laten maken en die aan het meisje gegeven. Het onrecht konden we nog herstellen, maar hoevele keren gebeuren dergelijke dingen dat er niet iemand is om de fout te herstellen? Legio".

D.V.

(de namen van beide briefschrijvers zijn bij ons bekend).

GADO-GADO
(Recept uit een Ned. krant.)

4 x 250 gr. groenten: bloemkool WORTEL, kool, PREI, sperziebonen, taugé, andijvie.
5 hardgekookte eieren, 1 gefruite ui, 2 BANANEN.

Maak alle groenten schoon en kook ze een beetje aan in een grote wijde pan. Ze moeten half gaar zijn. LAAT ZE HIERNA DROGEN EN ROER ER DE IN SCHIJFJES GESNEDEN BANAAN DOORHEEN. Leg dit alles in een grote schaal met de gefruite ui en de eieren er bovenop. Hieroverheen kunt U de kroepoek kruimelen.

Bij de groenten geeft U een pittige pindasaus: pindakaas door heet water roeren, laten koken, KERRIEPOEDER, sojasaus, zout en peper, en wat KOREANDER er doorheen roeren. Deze saus giet U over de groenten en U garneert de schotel met nog wat stukjes kroepoek.

Goeiendag en smakelijk eten!

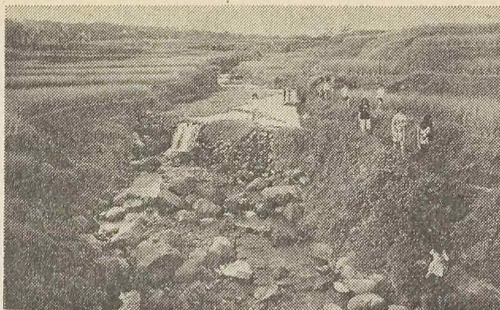

stadse schoenen getooide voeten op de galangans was vanzelfsprekend gammel. Neen, dan ging het zo'n 50 jaar geleden heel wat soepeler als 10-jarige knaap in tjelana monjet en op blote kaki's. Tóén liep ik met een katapult om de hals, nú werd ik zwaar gehinderd door de beide camera's (één voor dia's en één voor negatieffilm) plus groothoek-objectief om de schouders, hetgeen de evenwichtszin niet bepaald bevorderde. Daarbij waren mijn benen een stuk strammer geworden en sprak mijn gebrek aan asem een woordje mee. Ik moest en zou echter trachten al die kostbare indrukken vast te leggen op celluloid, als dierbare herinneringen.

Langs een snelstromende kali, geflankeerd door tjangkrings en ruisende bamboebosjes langs de rand van de sawah gingen we dwars door de rijpende padi naar een optrekje met atap dak als eindpunt. Vandaar hadden we een fantastisch weids uitzicht op de ons omringende bergen van de Preanger. In de omgeving hoorde ik waarachtig nog een tikukur. Op de terugweg langs karbouwen, één met een liggend jongetje op de rug, zag ik tot mijn grote verrukking iets, dat mijn hart deed opspringen: een gardu-huisje met een heuse tong-tong. Veel meer kon ik niet verlangen. Ik was betulbetul weer thuis. Zelfs Jakarta, waar ik de laatste dagen van deze onvergetelijke vakantie doorbracht, kon die tochten in de sawah niet overtreffen.

F. R. de C. v. C.

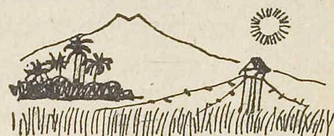

(Foto's op deze pagina's van Rogier)

Weerzien met Indonesië, een bevrijding

door HETTY EICHHOLTZ

Allebei geboren en getogen in hetzelfde moederland hadden we het totaal verschillend beleefd en ondergaan. In Sydney, in 1956, las ik voor het eerst Tjalie's "Piekerans van een straatslijper". Het boekje ging in onze kennissenkring (Indische Nederlanders) van hand tot hand, we konden er maar niet genoeg van krijgen, lazen er elkaar uit vóór...... Ik persoonlijk begreep toen pas, dat ik eigenlijk van alles "gemist" had...... maar de klok kon niet teruggedraaid worden.

Van kind af aan, ondanks een onbezorgde (luxueuze) jeugd, voelde ik me in Indië geïsoleerd. Van de miljoenen Indonesiërs om ons heen, laat staan van hun beschaving, kultuur of humor, wist ik totaliter niets af. Zij speelden ook geen rol in ons leven (de "trouwe baboe-verhalen" zou ik nu eens niet willen aanhalen, want het zou te veel een éénrichtingsverkeer van goede wil en toewijding worden, want wat gaven wij er ooit voor terug?)
In mijn herinneringen stonden centraal de kleine binnenplaatsen (so saai! Couperus), de vele ondernemingen waar de eenzaamheid van afdroop... de sleur, ondanks maalfeesten, soos-avonden, feestgedruis, de zwembaden en tennisbanen. In latere jaren, als Bestuursambtenaarsvrouw voelde ik me opnieuw geïsoleerd staan tussen de verschillende groeperingen, waarin onze Nederlandse samenleving zich opsplitste. In de jaren 1945 t/m 1949 voelden mijn man en ik ons behoren tot een groep domme Habsburgers, die allang behoorden op te hoepelen... maar zich nog krampachtig vastklemden aan een status, die ons niets meer te bieden had.
De Jappentijd en de Bersiap-periode hadden mij allang de genadeslag gegeven. Toen ik in mei 1950 Indonesië voorgoed verliet, liet ik een land met 80 miljoen inwoners achter me, waarin ik geen enkele Indonesiër als vriend gekend had. Maar Nederland had vijf jaren Duitse bezetting achter de rug en wat een paar keer honderdduizend landgenoten onder de Japanners meemaakten, dat telde in Holland niet mee. Om die reden vertrokken we in 1952 naar Australië, waar we tot en met 1958 bleven. De Australiërs hadden althans dezelfde oorlogsvijand als wij - in - Indië leren kennen: Japan! Dat gaf een solidariteitsgevoel.

*

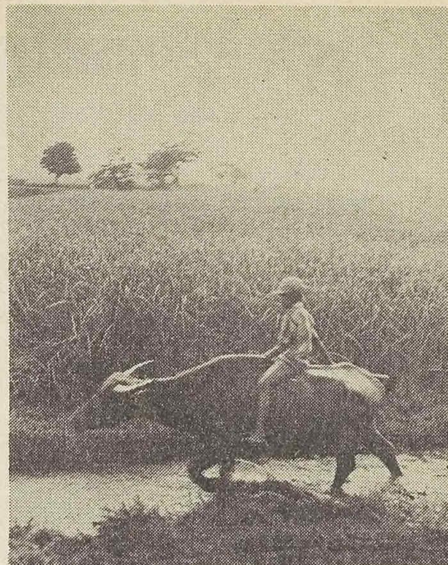
Dit jaar, in juli, gingen we met een kleine groep terug naar het land van herkomst. We wilden het allen allemaal precies één keer nog terugzien: de plaatsen uit onze jeugd, de standplaatsen uit latere jaren. Daarna: een dikke streep onder het verleden, finis!
Het liep anders, dan we dachten: wat we terugvonden en ontmoetten, overweldigde ons! Allereerst is het een "modern" land geworden, want een kleine 30 jaren tussen vroeger en nu brachten ook op Java veranderingen in positieve zin aan.

Zeker heeft het toerisme, in Amerikaanse stijl, daartoe bijgedragen: luxe-busdiensten, hotels, zwembaden, recreatieprojekten in grote stijl (Antjol!) comfortabele nachtverbindingen per bus of treinen. Waar ik echter het meest gefascineerd door raakte: dat waren de kinderen! De schoolkinderen! Tot in de kleinste gehuchten bij Wendit, bij Batoe, bij Kepandjen, Ngebroek, Wlingi, Blitar...... ja tot de desa Gandusaai toe (wie zou dit gehucht op de hellingen van de Keloet kennen?) zag ik de schoolkinderen...... uniform gekleed, keurig en zelfbewust, een lachende schooljeugd...... We ondervroegen hen, kregen enkele schriften en rapporten in handen...... het bracht me in extase!

De heer van Kemenade zou met zijn voorkeur voor nieuwere onderwijsprojekten (waar ik geen donder van snap!) hier mogelijk wat van kunnen leren. Zoals een oudere verkoopster in Wendit, met wie ik zeker een vol uur praatte, me trots zei: "Al mijn kinderen en kleinkinderen, vele kinderen van Indonesië kunnen nu lezen en schrijven, dat was vroeger (in de Hollandse tijd!) niet zo......"
De radio en de televisie brachten de bevolking nieuwe interessen bij. Mijn paardejongen "Anton", die me vergezelde op de nachtelijke tocht naar de Bromo, hoorde me uit over de Zuid-Molukse kwestie...... "te erg"...... schudde Anton meewarig het hoofd, "zo'n school met wel seratoes anak anak en dan die trein......" Hij had het allemaal via de radio gevolgd. Hij legde me opgewekt de situatie op de Tengger uit...... daarginder aan de andere kant van de heuvels...... Ngadiwono, zeer welvarend nu, Tosari: moest opgebouwd worden, Poespoh, Pasrepan...... Anton was een bron van informatie!

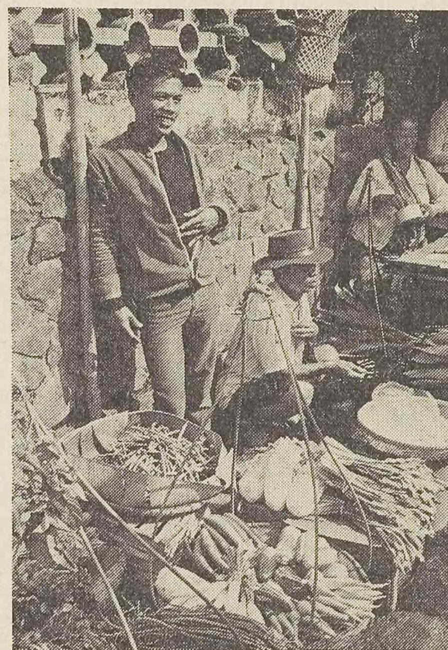
Voor het eerst (ik weet, dat dit eigenlijk veel te laat kwam, a shame!) maakte ik - overal - vrienden!
Onze "do-it-yourself"-reis, in Holland geboekt en betaald, leverde problemen op. Er klopte eigenlijk geen snars van! Alles kwam terecht! In Bandung was het de heer Palencao, manager-eigenaar van het beeldschone guest-house Sangkuriang (vlakbij de Dagoheuvel), die ons uit de brand hielp en ons logies verschafte in de Vip-appartments van de "Worldbank". Trouwens, zich de hele week belangeloos uitsloofde voor ons en bij vertrek uit Bandung ons letterlijk tot op onze zitplaatsen in de trein begeleidde.
Ik kwam de naam van de heer Palencao reeds in de accomodatiekolommen van Tong-Tong tegen! Wanneer ik ooit terugga (dat zal gauwer gebeuren, dan ik nu kan voorzien) heb ik alleen dit adres nodig.
In Yogya hadden we een verrukkelijke tijd in het Batik Palace, een comfortabel modern hotel zonder airconditioning, maar met een zalig koele palmentuin en koele galerijen in het centrum van de stad. Staf en personeel: fantastisch!
In Malang logeerde ik een volle twee weken bij Mevrouw Harni Mudarso, sedert kort weduwe van een arts, in haar heerlijke huis op de Jalan Tangkuban Praou (voormalige Badhuisweg). Harni is verbonden aan het Malangse

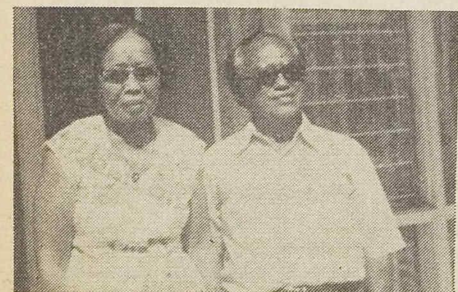

Onomwonden, eerlijk als ze is, had ze het er met Tjalie vaak over gehad: haar gebrek aan gebondenheid met Indië, ondanks haar geboren en getogen zijn in dat land, ondanks de goede jaren. Ze voelde zich in Nederland meer thuis, meer "eigen". Herinneringen deden haar niets. Onbegrijpelijk voor Hetty Eichholtz dat haar vader bijna uitsluitend op de herinnering aan zijn tweede vaderland teerde. Haar trouwe abonnee-schap op Tong-Tong was gebaseerd op de genegenheid voor alle vrienden die ze daar gehad heeft en die ze in het blad terugvond. Maar meer was er voor Hetty niet bij.
Toen ze dus vertelde dat ze Indonesië terug ging zien, verbaasde me dat. Waarom, waarvoor? Nu zou er toch helemaal niets meer te vinden zijn voor haar, met alle jeugdvrienden, familie weg? Ze wilde zelf zien, voelen hoe nu de verhouding zou zijn, na 27 jaar weg te zijn geweest van het land waar de tropenzon geen warmte in haar hart had kunnen brengen. Hoe dit weerzien geworden is, leest u in het ondervolgende relaas. Een hoogst persoonlijke ervaring, waar ze zonder terughoudendheid over vertelt.

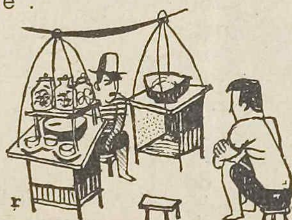
L.D.

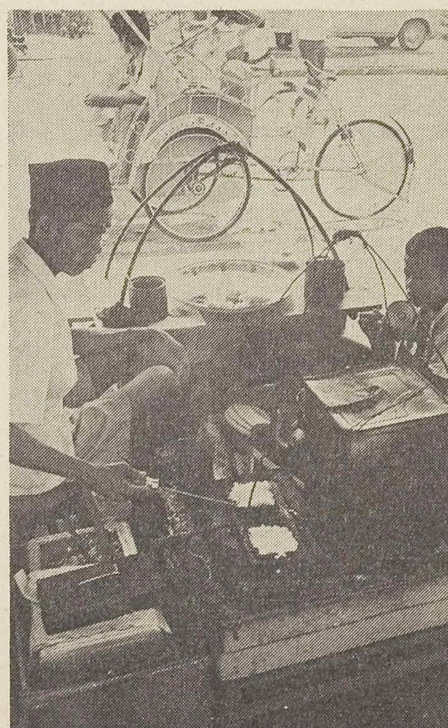

V.V.V., heeft genoeg kamers, die nonstop bezet zijn. En Harni weet alles, regelt alles, wat een mens maar zou willen. Zij bracht me met heel veel Indonesiërs in contact. Door haar toedoen leerde ik in Tulungagung de heer en mevrouw Soerojo kennen, op de Jalan Kenanga 40. Dit gastvrije echtpaar wilde me te logeren houden; ik kon een trip maken naar de Baai van Popoh (sweet memories) ......kortom: niets zou hun te veel geweest zijn. Zij kenden nog veel namen van "suikermensen" uit die buurt.
Mijn dochter Gerda en mijn andere reisgenoten waren 2 dagen de gasten van de heer en mevrouw Mustajab op "Kali Baru" bij Djember. De heer Mustajab stelde hun in de gelegenheid om enkele ondernemingen aldaar te bezichtigen, wat een fantastische tocht schijnt geweest te zijn.
En last but not least: In Surabaia had ik het charmante, oergezellige echtpaar Solaiman op de Jalan Sumbawa 7. "So - en - Co" (Solaiman en echtgenote) staan letterlijk voor iedereén klaar. De heer Solaiman heeft een privé reisorganisatie, organiseert logies, trips...... overal en op alle plaatsen in Oost-Java. De familie heeft een tweede huis in de satellietstad van Surabaia bij Wonokromo, waar ze me heen brachten en op een zalige rijsttafel tracteerden. (Zelden zag ik in een huis zoveel Delfts blauw als in dat van het echtpaar Solaiman!)
Een volgende keer neem ik zeker voor Surabaia een volle week de tijd, ook omdat ik me verheug op een weerzien met "So - en - Co". Hij is ook vertegenwoordiger van de Stichting Overzeese Contacten, waarvan de boekingen, althans in die julimaand, nogal eens in het honderd liepen.
Het is me onmogelijk, om "alles" op te schrijven. Ik heb héél veel informatie opgedaan, urenlange gesprekken met Indonesische vrienden gehad. Ook veel gehoord over de armoede en de problemen, waarmee Indonesië te worstelen heeft. Maar ik heb Indonesië en de Indonesiërs teruggezien, als een "happier and wiser country and people".

De heer en mevrouw Solaiman (So en Co!), mijn fantastische gastheer en gastvrouw in Surabaya. (Foto: H.E.)

"OPSTIB" EN "PUNGLI"

Een hernieuwde poging de corruptie in Indonesië uit te roeien.

door AGUS DARUCH

"Opstib" = "Operasi" en "Pungli" = "Pungutan Liar". In het Nederlands respectievelijk "Orde herstellen" en "Onwettige heffingen". Twee woorden, die sinds enige maanden in dit land een paar miljoen ambtenaren met afschuw en schrik vervullen en 126 miljoen andere Indonesiërs met opluchting.

Aanvang van de anti-corruptie-operatie

Het is begonnen met het geval van de door de rechtbank te Bandjarmasin tot levenslang veroordeelde Kepala van het Kantoor Logistiek aldaar, Budiadji, die vele milliarden verduisterde door manipulaties met voor de bevolking bestemde rijst. En koppig weigerde namen van medeplichtigen te noemen. Ondanks het feit, dat zijn verdediger verklaarde, dat hij die fraude onmogelijk zonder medeweten van anderen gedurende zovele jaren zou hebben kunnen volhouden.

Maar die verdediger liet het er niet bij. Ook niet, nadat het vonnis gevallen was. Hij bracht de "zaak" naar Jakarta en het parlementslid Mr. Tambunan wendde zich persoonlijk tot de procureur-generaal (Jaksa Agung) Mr. Ali Said. De regering heeft toen blijkbaar wel aangevoeld dat er nu maar eens een einde moest komen aan de kanker van de corruptie die vrijwel het gehele ambtelijke apparaat heeft aangetast en niet alleen belangrijke economische schade voor het land veroorzaakt, maar ook de goede naam van de Republiek Indonesia door de modder sleurt. President Soeharto gaf het "green light" aan Kaskopkambtib (hoofd Staatsveiligheidsdienst) Admiraal Soedomo en daarmede was "Opstib" geboren. En hoe!

Soedomo is een moedig man (ook physiek, want hij weet dat hij met zijn leven speelt) en zodoende zien we hem en zijn assistenten overal verschijnen waar hij vermoedt (en iedereen met hem), dat er wel iets gaande is. Douane, emigratie, inspectie van financiën, wegen-dienst, politie, etc. etc. Overal werden en worden ambtenaren op heterdaad betrapt, geschorst en aan de justitie overgeleverd (die zelf ook al veren heeft moeten laten met op heterdaad betrapte Jaksa's, waarvan er eentje gegrepen werd toen hij juist een miljoen "pungli" van een dame ontving, die hij onwettig met gevangenis-straf bedreigd had). Ook het Binnenlands Bestuur telt al slachtoffers. De regent van Tegal heeft zijn ontslag moeten vragen en ziet een justitieel onderzoek tegemoet i.v.m. afpersing van de bevolking. Anderen staan op de nominatie.

Speciale Postbox voor meldingen

Soedomo heeft een speciale postbox bekend gemaakt waar men zijn klachten kan deponeren en heeft de pers opgewekt om hem van gegevens te voorzien. Het was niet aan dovemansoren verspild. De kranten wemelen van aanwijzingen met naam en toenaam en van ingezonden stukken over allerlei manipulaties van hoge en lage ambtenaren en de postbox is overvuld. In Soedomo's plaats zou ik allang gek zijn geworden, maar de admiraal blijft er ijskoud bij, geeft interviews aan studenten en anderen en grijpt tientallen manipulanten in de kraag.

Hij heeft vijf jaar tijd gevraagd (en gekregen) om een einde te maken aan alle corruptie. In ieder geval heeft hij al bereikt, dat ergerlijke praktijken als het willekeurig aanhouden van trucks langs de wegen om de chauffeurs geld af te persen (idem bij de weegbruggen) gestopt is. En dat de onderscheidene "inspecteurs-generaal" bij de diverse departementen ontwaakt zijn uit hun dommel achter een schrijftafel en werkelijk beginnen te "inspecteren". En dat het volk zijn mond durft open te doen. En hoe! Je oren tuiten ervan! Het doet je goed om het te mogen beleven! Maar zal hij slagen?

De gep. generaal Dr. Nasution twijfelt eraan. Hij leidde in de 50-er jaren zelf zo'n beweging (Operasi Budi) en werd door wijlen president Soekarno gestopt toen hij maar nauwelijks begonnen was. Volgens Nasution had Soedomo niet moeten beginnen bij de kleintjes (ikan teri), maar bij de hogeren (kakaps). Nasution vergeet, dat zijn "Operasi Budi" juist gestopt werd, omdat hij de hogeren (de invloedrijken) aantastte. De studenten zijn het met Nasution over het algemeen wel eens.

Eerst "directe corruptie" aanpakken

Maar Soedomo gaat zijn eigen weg. Hij wil allereerst de meest directe corruptie uitroeien, nl. die welke door "the man on the spot" bedreven wordt. De "pungli" bij de douane-ambtenaren aan de havens, door politie op de wegen ("priet! ......go cap' " = "priet" van een politie-fluit ......Rp. 500,— en alles is vergeten en vergeven!), het geknoei op de emigratie-kantoren, etc. etc. Want die dingen vallen iedereen dadelijk op, ergeren iedereen en schaden bovendien de economie zeer direct (flow of goods). Bovendien snijdt hij daardoor meteen een bron van verdiensten voor de chefs van die kleine knoeiers af. Want een deel van de "pungli" gaat naar "boven". En langzamerhand hoopt hij dan langs lijnen van geleidelijkheid ook de hogeren te kunnen grijpen. Wat betreft het geknoei langs de weg is hij zo te zien wel redelijk geslaagd. Maar wat de corruptie op de kantoren aangaat, valt het resultaat niet te beoordelen. Mogelijk moet de gever het nu wel bezuren. Want de "pungli" kan ook wel "aan huis bezorgd worden". Maar dan kost het hem nog een taxi of een betjak extra. Zal Soedomo slagen? Ik hoop van ganser harte van wel! Want hoe dan ook, corruptie is een kanker en een pest die op de duur het hele staatsbestel ondermijnt. Ook al wordt ze overal bedreven, in alle landen geen een uitgezonderd (al gaat het in de z.g. "welvaarts-landen" meestal een beetje eleganter) waar mogelijk moet corruptie onderdrukt worden.

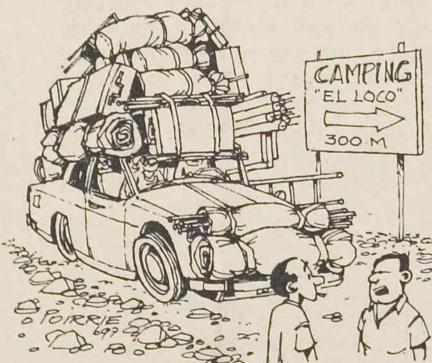
Toch rijzen er wat "opstib" betreft wel enige vragen......

Allereerst waar moeten de kleine ambtenaren zonder die "pungli" van leven? Verscheidene malen heeft de regering hun salaris verhoogd. De mededeling kwam steeds omstreeks 1 januari en de realisatie werd dan met een bepaald m.i.v. het nieuwe boekjaar, d.w.z. per 1 april. Maar de tussenhandel leest ook kranten, heeft ook televisie, luistert ook naar de radio. En is verbazend goed georganiseerd. In die vier maanden gaan de prijzen ongemerkt omhoog. Van textiel, van schoenen, van levensmiddelen (behalve rijst, want die is beschermd) van medicijnen, van geneeskundige hulp, van vervoer, etc. etc. Zodat de ambtenaar op 1 april tot de conclusie komt, dat in zijn inkomen in werkelijkheid geen enkele verandering is gekomen. Hij kan er nog steeds met moeite twee weken van leven. En die andere 14 dagen dan?

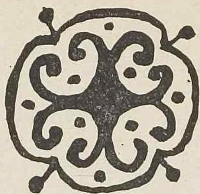
Gepensioneerden er slecht aan toe

Erger is het met degenen, die voor hun pensioen staan (56 jr.), juist op een leeftijd dat hun gezin de zwaarste financiële eisen stelt. De kinderen moeten studeren; moeder de vrouw is niet meer jong en heeft een hulp in de huishouding dringend nodig. Juist dan vliegt hij eruit en daalt zijn inko-

POIRRIÉ

"Nee, dat zijn Boetje en Ietje niet, die hebben toch altijd een heleboel rommel bij zich".

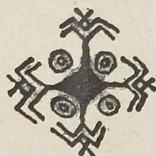
men drastisch. Van zijn salaris heeft hij met geen mogelijkheid kunnen sparen. Wat moet hij dan doen? Moet hij zich niet indekken? Lang vóór dat rampzalige ogenblik?
Helemaal ellendig zijn de gepensioneerden van vóór 1 januari 1977 er aan toe. Terwijl de "nieuwe" pensioenen (vanaf 1 jan. 1977) me 1000% verhoogd werden en alle prijzen eveneens (behalve die van de 9 "pokok" artikelen, suiker, zout, rijst en dergelijke, die de grondslag vormen voor de cijfers van het Centraal Bureau Statistiek, maar een mens moet om te leven ook nog andere zaken hebben dan alleen zout en rijst en suiker), is de koopkracht van hun pensioen maar met 30% omhoog gegaan. In werkelijkheid komen zij dus nog erger op de koffie dan vóór die verhoging. Maar zij zijn dan ook een "aflopende zaak" (Min. Jozef Luns in de 2e Kamer destijds over de Indische claims). Helaas voorlopig leven zij nog! En willen dus ook nog eten, een krant lezen, naar de radio luisteren en een betjak kunnen huren om hun pensioen te halen.
Degenen die niets weten van de Indonesische maatschappij zullen nu vragen, wat dat alles met "pungli" te maken heeft? Maar zij die onze maatschappij wel kennen, met name oud-B.B. ambtenaren zullen mij drommels goed begrijpen. In onze wereldbeschouwing dienen de vermogenden op te komen voor al hun behoeftige familieleden, al zijn het achterneven of nichten. Zodoende bleven al die oude stakkers voor een belangrijk deel in leven door de giften van een "punglirijk" familielid. Nu dat familielid niet meer kan "pungli-en", waar moeten die ex-ambtelijke bedelaars nu heen? Een begrafenis is al niet meer te betalen. En dan die vele langharige nietsnutten die opium schuiven of morfine, heroïne of andere drugs gebruiken, omdat werken voor hen "te zwaar" is? En die tot dusver in leven bleven en "gandja (drugs) savoureerden op kosten van de "pungli"-oom? Wat moet er nu met hen gebeuren als de oom er nog wel is, maar de "pungli" niet meer?

Zal de criminaliteit niet toenemen? Want op de een of andere manier zullen ze toch trachten aan "gandja" te komen. Een tendens in de richting van toenemend geweld is merkbaar in de laatste maanden. Of dat verband houdt met de stervende "pungli" weet ik niet, maar het valt wel samen met Soedomo's heroïsche strijd. Eén man tegen miljoenen......

Ik bewonder admiraal Soedomo zeer. En daar hij gezegd heeft (wat ik volkomen onderschrijf) dat critiek zonder alternatief onzinnig en nutteloos is, wil ik - al is het bovenstaande geen critiek maar alleen een beschouwing - toch een alternatief geven.

Verhoging ambtenaren-salarissen een oplossing?

Een zwaar onderbetaald ambtelijk apparaat is altijd een corrupt apparaat. De wereldgeschiedenis heeft dat onomstotelijk bewezen. Het is tevens meestal de oorzaak van allerlei narigheid.
Stel dat de regering haar voorzichtige begrotings-politiek nu eens t.o.v. ambtenaren en ex-ambtenaren verlaat en de salarissen en pensioenen "leefbaar" maakt. Dus bijvoorbeeld werkelijk ineens met 3000% verhoogt (zoals uiteindelijk haar einddoel is, maar wanneer?) en de pensioenen navenant. Vandaag afgekondigd en morgen ingaande. Zodat er geen tijd meer is om met de prijzen van consumptie-goederen te manipuleren (vaste consumptieprijzen veroorzaken ook vaste prijzen van kapitaals-goederen) en dan "Opstib" rigoureus doorvoort. Dan ontstaat er een moment dat serieuze lagere en hogere ambtenaren gaan denken "met pungli kan ik misschien meer verdienen, maar de kans is 90% dat ik gesnapt word en dan ben ik alles kwijt, ook mijn pensioen". Dan kan men als werkgever eisen stellen. Men kan de economische politie drastisch laten controleren (zonder "pungli"). Men kan contrôle drastisch doen uitvoeren (door ambtenaren die lust in hun werk hebben en niet denken: "stik maar, met pungli verdien ik veel meer!")
Ik denk dat "Obstib" dan sneller en effectiever kan werken. Het resultaat zal zijn, dat 's Lands ontvangsten ook veel groter zullen zijn en tenslotte de begroting toch sluitend zal worden.
Want de goede wil en het begrip zijn bij de massa en vooral bij de jongere intellectuelen allang aanwezig. De minister die, gevraagd naar een vermoedelijk geval van een heel grote "pungli" in zijn departement antwoordde dat hij daarover niet spreken wilde, omdat men als Oosterling de zwakheden van zijn naaste niet bekend behoorde te maken, is bij de studenten lelijk te pas gekomen. "Het gaat niet om "Oosters", of niet "Oosters", het gaat om "waar" of "niet waar" (benar atau tidak benar) riepen zij.
Een goed teken van misschien niet Oosters maar wel Modern denken. En wij leven tenslotte in een moderne maatschappij. De Staat, noch het individu kan zich daarvan losmaken of distanciëren.

LOGEER ADRESSEN IN INDONESIË

Hieronder drukken wij een bijgewerkte en aangevulde lijst af van particuliere logeeradressen in Indonesië, welke door abonnées gaarne werden aanbevolen.

Willen degenen, die gebruik maken van de logeeradressen in Tong Tong, eerst schrijven naar het betreffende adres. Dit ter voorkoming van teleurstelling in geval van volboeking of indien het adres inmiddels is opgeheven!

JAKARTA

Christian Guesthouse "Petra", Jl. Wahid Hasyim 67, tel. 45149, P.O. Box 2683. Overnachting en ontbijt $ 6 p. persoon, incl. kleine was en diensten. Kinderen beneden 12 jaar $ 3.

Mevr. J. Sindukusumo-van Kraayenoord, Jl. Margaguna 12, (dekat Radio dalem) Jakarta (Keb. baru). Double room, m. eigen gem., w. en k. water. Rp. 5000,— p. dag m. ontb.

Fam. Anugraha, Jl. Rawamangun Muka Timur 31, Jakarta Timur, 2 pers. kamers met ontb. De fam. spreekt Nederlands.

BANDUNG

Nj. Arnolts-Onong Djayanegara, jl. Riauw 79, Bandung.

Mevr. C. Sijnjal, jl. Cipto 17, Bandung.

Fam. Pallencaoe (Cisitu's International Guesthouse "Sangkuriang") Jalan Cisitu 45b (Jalan Sangkuriang) Telefoon 82420-82285-82286-Bandung. Prijs per kamer met eigen gemakken inclusief ontbijt voor een Single vanaf $ 9,—. Voor 2 personen met ontbijt vanaf $ 12,50 + 21 % bel.

Fam. J. M. Sutrisno-Pelz, Jl. Cimanuk 14, Bandung, tel. 52366. Logies m. ontb. *f* 12,50 p.p.p.d., vol pens. *f* 30,— p.p.p.d. incl. om 10.00 aperitief en om 16.00 koffie/thee m. toetje. Maandkmrs. red. 10%. Vervoer aanw. In gedeelte v. woning is Ned. consulaat gevestigd. Pers. inl. bij fam. Bitterlich, v.d. Mortelstr. 190, Noordwijk, tel. 01719-10436.

Fam. W. Jahja, Dj. Veteran (Bungsu) 51, Bandung-Centrum. Tel. 50645.

Fam. A. Pflug, Jalan Dr. Setia Budi 422, Bandung.

Twee- en drie pers. kamers bij de fam. H. L. G. Klees (oud Knil-er), jalan Ir. Yuanda, K.M.P. Pengkok 35, Dago, Bandung. Meer inlichtingen schriftelijk.

Fam. Kaligis, Jl. Maulana Jusufis, Bandung, tel. 3819. 2 pers. kamer p. pers. p. nacht m. ontb. Rp. 3000,–; 1 pers. kamer p. pers. p. nacht m. ontb. Rp. 3500,—.

App. of kamer m. of z. pension in riante doktersvilla, alle mod. comf. Eigen badk. Inl. Mevr. Kwik, Jl. di Ratih Oekoer 42, Bandung.

SOLO

Voor kampeerders!

Gelegenheid tot kamperen in de omgeving van Solo en Tawangmanggu (op de Lawu) met eigen of gehuurde tent, voorzien van matrassen en dekens. Ook kan bemiddeld worden inzake hotels en particuliere logeeradressen in Midden- en Oost-Java.

C. V. "Libra" International Transport, Jl. Turisari 27, Solo, Postbox 64, tel. 2978.

YOGYAKARTA

Mevr. K. R. T. Martohusodo, jl. A. M. Sangaji 43, tel. 2194 Yg. Beschikb. 3 double-rooms met eigen badkamer en toilet. Groot, oud, koel huis. Hartelijke gastvrije ontvangst. De familie kan behulpzaam zijn bij het opstellen van een programma van tochten in de omgeving. Nederl. wordt gesproken. Ook beschikb. een aardige villa in Kaliurang, 25 km ten Noorden van Yogya (± ½ uur rijden) aan de voet van de Merapi met koel klimaat, mooie omgeving en gelegenh. tot bergbeklimming.

Rijst smaakt het lekkerst met de hand en in de vrije natuur! (Foto: Ch. Brugman)

Mevr. Soemari, Jalan Dr. Sutimo 9, Yogyakarta, tel. 3010. Zeer gastvrij adres. Mevr. Soemari beschikt over uitstekende adressen over heel Java, waar men bereid is houseguests op te nemen. Het hele hoofdgebouw met 3 ruime kamers beschikb. uitsl. voor gasten, Antiek meubilair.
Behulpzaam bij het organiseren van tochten en assisteert bij oplossen van eventuele problemen. Voor verblijf van meer dan 2 weken kan - zowel voor logies met ontbijt als voor vol of half pension reductie worden verleend. Hierover kan gecorrespondeerd worden. Ned. en Engels wordt gesproken.

Mej. Ignatia Pradjasuto, Jl. Colombo Samirono Baru 5. Hartelijke ontvangst, billijke prijzen. Single + ontbijt Rp. 2500, double + ontbijt Rp. 4000, lunch Rp. 750, diner Rp. 750.

Eenvoudige beschaafde Indonesische familie geeft tegen civiel tarief logies. Fam. Soejitno, Complex Colombo 10, Demangan - Yogyakarta - Indonesia. Zeer goede referenties. Inlichtingen: tel. 85 19 28 / 55 68 35.
Logies voor 1 pers. met ontb. Rp. 1500,—, tweepersoonsbed voor 2 pers. Rp. 2500. Desgevr. ook Ind. lunch en diner. Drie logeerplaatsen aanw.

SURABAYA

Bij de fam. Dr. Amir Hoesin, bekende oogarts in Surabaya aan de Panglima Sudirman (ex Palmenlaan) 28/30 zijn drie double room logeerk. te huur. Eigen gemakken en toegang.

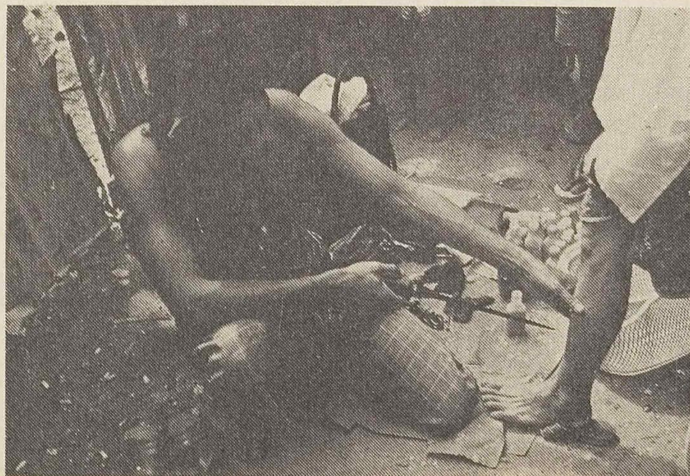
MALANG

Ir. Tahir, jl. Tenaga 1, Blimbing (Malang).
M.I. Darwis, Kawistraat 40, Malang - Indonesia.

Een practijk uitoefenende dukun op de pasar van Bukit Tinggi, Sumatra's westkust. Foto: F. Emming)

Familie Soehardjo, zeer goed adres. Europees georienteerd. Jl. Tangkubanprau 1, Malang.

Mevrouw Dradjat, Jln. Bromo 9, Malang.

Mevr. Hutomo-Wiwoho (Emmy Oei Oen Ho), Taman Wilis 1a, 5 tweepers. kamers beschikb. Logies met ontb. 2000 Rp, desgewenst lunch en diner (500 Rp. p. keer). Bij verbl. van langer dan 10 dg. korting mogelijk.

Hr. Sutrisno, Jl. Diponegoro 19.

Hotel "Splendid Inn", Jalan Mojopahit 4, Malang, Mevr. W. Sumarjono, tel. 0341-3860. Beschikb. 12 kamers met twin- of double bed voorzien v. privé badk. en douche, koud en warm water. Logies m. ontb. Rp. 6500,— en Rp. 7000,— voor 2 pers. Korting voor een enkele bezetting Rp. 1500 p. kamer. Lunch en/of diner op best., p. pers. p. keer Rp. 800,— Ind. of Chin. Prijswijzigingen i.v.m. inflatie voorbeh. Service en belasting inbegrepen.

L. Darwis, Jalan Kawi 40. Ontb. Rp. 1500 p. pers., Voll. pens. Rp. 3000,— De Heer Darwis is cultureel attaché in Australië geweest. Men is verzekerd van vriendelijke ontvangst, een zeer schone logeergelegenheid en goede maaltijden tegen billijke prijzen.

Guesthouse "Wisata Irdjen", "Kaliklatak" Estate 1013 HA. Rubber, koffie, vruchten, nootmuskaat, kruidnagelen, cacao. 50 km. eigen weg door de plantage. Bergen en de straat van Bali. Eigenaar: De Hr. R. Soehoed Prawiroatmodjo die samen met zijn vrouw ook het beheer heeft over units en bungalows. Westers georienteerd. Adres: "KALIKLATAK" ESTATE BANJUWANGI, Telef. 323-736.

BALI

Singaradja. Fam. Made Oka Nurdjaya, jalan Ngurah Rai 21, tel. 613. Kamer met logies Rp. 700. Ontbijt, lunch, diner Rp. 550 elk. (1974). De zoon woont in Den Pasar en kan gasten van het vliegveld ophalen en naar de stad brengen. Vandaar naar Singaradja per taxi (c. 90 km). Het echtpaar spreekt Nederlands. Electr. licht en voldoende water.

Denpasar. Bij Wismasari Inn een prettig gelegen logement in de stad Denpasar, met waterleiding, electrisch licht, ontbijt en cold drinks. Gasten kunnen worden afgehaald en gebracht van of naar het vliegveld Ngurah Rai, 15 km van Den Pasar en eventueel kunnen de tours naar keuze van de gasten worden geregeld. Voor de reservering verzoeke te voren te schrijven aan de eigenaar en manager: de heer Wayan Dangin WISMASARI INN, jalan Majen Sutoyo No. 1, Denpasar, Bali, Indonesia. Tel. 2437.

Voor hen die voor hun vacantiereis een uitgebreide planning nodig hebben, kunnen wij U aanbevelen: Indraloka Home Service, Cik Ditiro 14, Yogyakarta, tel. 3614, waar Mevrouw Moerdiyono U graag terwille zal zijn bij 't zoeken van logeergelegenheid in Yogja, Jakarata, Bandung, Surabaya en Malang.

Voor uitvoeriger inl. zie de vorige logeeradressenlijsten.

GEEN ANTWOORDCOUPONS S.V.P.

Ons bereiken steeds meer vragen over allerlei onderwerpen zoals terugvinden van oude vrienden - inlichtingen over logeermogelijkheden e.d., vragen, die vergezeld gaan van een International Antwoord Coupon.
Deze dingen zijn hier in Indonesië, voor zover onze ervaringen reiken, waardeloos - wij hebben tot nu toe geen enkele coupon kunnen inwisselen tegen zegels of er een brief mee kunnen verzenden.
Het beantwoorden van een enkele vraag wordt door ons gratis gedaan (postblad kost ons minder dan de ergernis dat men een antwoordcoupon niet kan gebruiken). Als men zich bezwaard voelt om ons te laten betalen voor het beantwoorden van een verzoek, kan men de tegenwaarde van de antwoordcoupon in ongebruikte Nederlandse zegels sturen, waarmee wij verzamelaars hier een genoegen kunnen doen.
Verder willen we wijzen op de mogelijkheden om vrienden terug te vinden middels de plaatselijke omroepen. Voor een korte boodschap, die 3x per dag gedurende 1 maand wordt omgeroepen moet men plm. *f* 20,— betalen - hierbij is dan onze service voor het contact opnemen met de mensen hier, het sturen van brieven naar Nederland etc. etc. inbegrepen. Veelal gebeurt het dan, dat zo'n opgeroepene zelf naar ons toekomt, z'n moeilijkheden bespreekt en dat we dan minimaal zijn transportkosten terug betalen. Hiervoor zouden we dan minimaal vergoeding vanuit Nederland dienen te vragen, maar als je voor alles geld gaat vragen, is het genoegen van iemand een plezier te doen en de voldoening die je beleeft als oude banden weer worden aangehaald, voor een groot deel verdwenen. We vragen alleen geen misbruik van ons te maken. Als men, na het hernieuwen van de banden financieel wil steunen, kan men z'n bijdrage op onze rekening bij de ABN storten, met vermelding waarvoor het bestemd is, dan zorgen wij voor betaling. Postwissels, voor de eenvoudige mensen in de kampongs, worden vaak slechts gedeeltelijk uitbetaald omdat een ieder, die zich met de uitbetaling moet bemoeien of meent zich er mee te moeten bemoeien, z'n deel vraagt - de kapala RT, - de lurah enz. enz. Het is wel zo, dat "gedeelde vreugd dubbele vreugd" is maar in Nederland wil men nu eenmaal graag zeker weten, dat de hulp terecht komt bij diegene voor wie men het bestemd heeft.

D. J. VREDEVELD

Alleen hij is een volledig mens, die veel gereisd heeft, die de vorm van zijn gedachten en van zijn leven twintigmaal veranderd heeft.

Alphonse de Lamartine.

Aantekeningen na een reis over Java en Bali (I)

Nee, ik ga geen reisbrieven schrijven. Er verschijnen meer dan genoeg reisbeschrijvingen in Tong Tong, die de indrukken van diverse temperamenten en ervaringen vertolken en aldus een beeld geven van het moderne Indonesië gezien door de ogen van degenen die het "oude Indië" gekend hebben. Ik ben niet eigenwijs genoeg om te menen dat ik daar veel aan toe kan voegen. Bovendien zullen de meesten onzer, die zo'n sentimental journey hebben gemaakt het over één algemene conclusie eens zijn: veel is er veranderd, maar veel is hetzelfde gebleven.

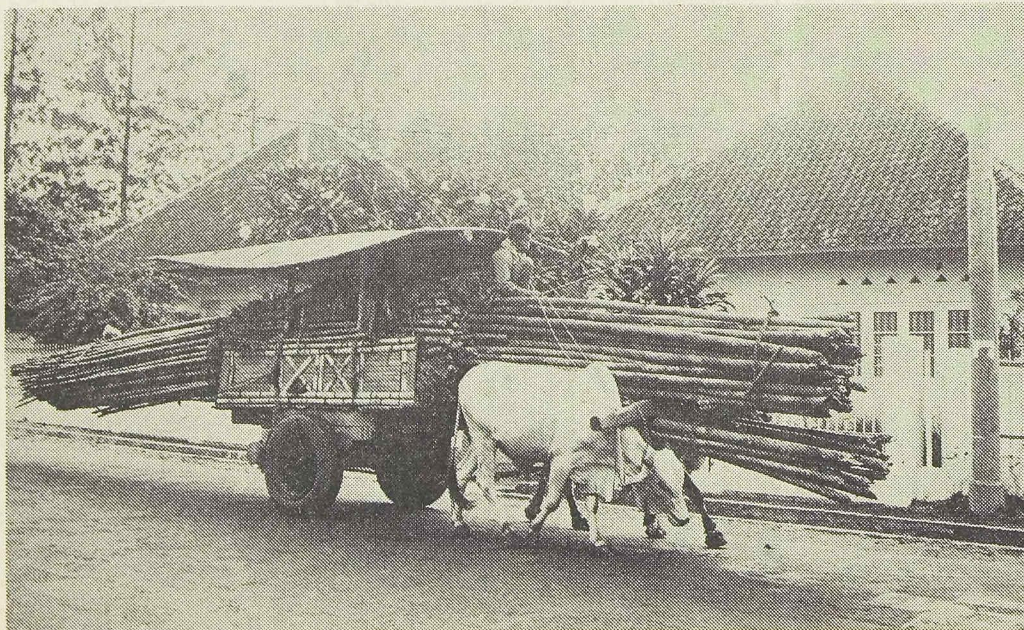
Tijdens een reis over Java en Bali heb ik mij soms terugverplaatst gezien in de periode vijftig jaar geleden, toen ik zo'n jaar of zeven in dat heerlijke land werkte en zweette...... Maar een enkele aantekening na een verblijf van twee maanden bij vrienden en kennissen (vrijwel alle Indonesiërs, kan ik niet nalaten neer te schrijven).

Zoals ik zei: veel is veranderd, veel is hetzelfde gebleven. Vijftien kilometer buiten de grote stad vindt men op het platteland het ons zo dierbare Indië terug. Misschien is de bevolking, althans in West Java, wat vrijmoediger dan vroeger, hier en daar verrast een groot complex, dat een kazerne blijkt te zijn de voorbijganger, maar het landvolk op de sawahs lijkt als twee druppels water op zijn voorvaderen. Op weg naar en op de Puncak treft de reiziger de enorme uitbreiding van het bungalowpark, maar dat is alles. Voor je zover bent heb je het nieuwe Jakarta gezien en ben je geschrokken van de nieuwe zaken- en hotelwijk in de omgeving van het oude Gambir en de Jalan Moh. Thamrin. De "functionele" bouw overwoekert in ongekend tempo het oude Indië zonder er een spoor van over te laten. Dit nieuwe Manhattan vind ik karakterloos maar is tegelijkertijd de trots van de rechtgeaarde Jakartaan, want het is immers het bewijs "dat we dat óók kunnen", een demonstratie van de vaart waarmee de hoofdstad zijn plaats in de rij der wereldsteden gaat innemen.

Dat het ook anders kan bewijst Bandung, waar een aantal ook functionele gebouwen nochtans een zeker Indonesisch of althans "tropisch" karakter vertonen en niet, zoals in Jakarta, gebouwen zijn die overal ter wereld zouden kunnen staan en geen enkele band met de omgeving hebben. Dit alles "dank zij" het monster AC, of wel, de airconditioning.

Ofschoon de afstand tussen zeer rijk en zeer arm eer schijnt toe- dan af te nemen zijn er tekenen van welvaart vooral in de middenklasse. Bijvoorbeeld in de vorm van het bezit van motorfietsen en brommers, die men thans in zeer groten getale tegenkomt. De ergste moeilijkheden als gevolg van de Pertamina-debacle schijnen te zijn opgelost. De regering maakt blijkbaar ernst met de bestrijding van de corruptie, getuige het interessante artikel van Agus Daruch in dit nummer. De lezing ervan wordt warm aanbevolen aan hen die voornemens zijn Indonesië te bezoeken, want "pungli" en de bestrijding daarvan vormen de topic of the day in conversatie en kranten. Het onmiddellijk resultaat van de campagne is al zichtbaar in bijvoorbeeld de douaneontvangsten die in korte tijd fantastisch stegen. Nu het tempo van afhandeling van de lading der zeeschepen niet langer afhankelijk is van smeergeld gaat alles veel vlotter.

Bambu-transport per cikar: een beeld van dat onveranderde Indonesië, zoals velen het bij hun weerzien terugzagen en genoten. Onderstaande foto werd in Yogya genomen. (Foto: Rogier)

Het nieuwe Kebajoran en het superlatief chique Kemang zijn thans ook bereikbaar via een nieuwe verbinding die ongeveer parallel loopt met de Jl. Moh. Thamrin en de Jl. Gen. Sudirman. Vooral in de zijstraten treft de bezoeker het merkwaardig beeld van grote, door blanken bewoonde huizen midden in de kampong. Een gek mengelmoes van het moderne Indonesië met het oude Indië.

Dat zit zó: vreemdelingen kunnen geen onroerend goed bezitten. Wat gebeurt er nu? Ondernemende Indonesiërs kopen een aantal kampong-erfjes op, maken de huisjes met de grond gelijk en bouwen daarop een "Europees" huis, dat ze vervolgens tegen een fors bedrag verhuren. Voor een behoorlijk huis wordt al gauw $ 1.000 per maand huur betaald en vaak geldt bij de verhuur ook nog de voorwaarde, de volle huursom voor de duur van het huurcontract vooruit te betalen. Dat betekent dat de eigenaar over een zodanige som komt te beschikken dat hij aanstonds weer van voren af aan kan beginnen met de aankoop van grond om daarop weer een voor vreemdelingen aantrekkelijk huis neer te zetten. Enzovoort, enzovoort. Er zijn dus ook manieren om snel rijk te worden zonder te knoeien! Ofschoon......

*

Nog een goede raad voor Nederlanders die naar Indonesië reizen (hun aantal schijnt hoe langer hoe groter te worden): maak gebruik van de mogelijkheden die de Postcheque en Girodienst biedt nu betaalcheques in Indonesië worden geaccepteerd door de Girodienst aldaar. Zonder moeite of omslag krijgt men voor een betaalcheque tot het maximum van *f* 200,— niet minder dan 50.000 rupiahs. Na verrekening met de dagkoers blijkt echter uit uw dagafrekening dat men *f* 6,20 per duizend rupiahs betaalt (*f* 310,— voor Rp. 50.000). De afwikkeling geschiedt zeer vlot op de Girokantoren die men overal in de grote steden aantreft (in Jakarta op het voormalig Waterlooplein - Lapangan Banteng -). Men hoeft niet met zijn dollars bij de bank in de rij te staan en komt op de simpelste wijze in het bezit van de nodige rupiahs. Erg gemakkelijk en plezierig! JHR.

(wordt vervolgd)

Links: Saté ayam met lontong op een blad en op een bord. Tèh panas is lekker in de avonduren! Rechts: Slapen onder de klambu! (Foto's Mevr. I. X. de Graaff)

Es Kopyor, vruchten en een aardbeving

Ofschoon Yogyanese van geboorte, ben ik vanaf mijn 4e jaar tot en met 1956 in Semarang geweest, dus is deze stad voor mij alles. We hebben dus zoveel mogelijk de bekende straten waar ik gewoond heb, bezocht. Bekenden met een bezoek vereerd en naar hartelust gesnoept! Ons ontbijt varieerde van ketan met bubuk, pisang goreng, getuk liendrie, of nasi pecel, nasi ayam enz.; ook onze lunch en avondeten werd ergens anders gebruikt, want mijn familie ging van de mening uit: proeven...... alles wat je vroeger gewend was te eten en zien of je man dat ook lust. Enkele specialiteiten zoals pèpèsan telor kodok, swiekée en andere voor hem vreemde spijzen, heeft hij echter laten staan. Ik genoot met volle teugen en iedere keer stond mijn lievelingsdrank op tafel...... ès kopyor! O zalig, hoe heb ik in die 21 Hollandse jaren niet vaak gesnakt naar die godendrank en als ik weer eens Kopyor palsu proefde, me getroost met de hoop ooit eens terug te keren naar die streken waar er kopyor tulèn is!
We zijn naar de Borobudur geweest en vooral mijn man die dat nog nooit gezien had, bleef fotograferen. Hij had het geluk om het mannetje in zijn huisje te kunnen pakken en nu zijn we benieuwd wat voor rejeki ons nog te wachten staat. We bezochten ook de Kraton van de Sultan en bleven wel even perplex staan voor de stamboom van één van de vroegere heersers, die 76 nazaten had. Onze gids was daar een lief meisje, maar zo teertjes en dun, dat ik me een"dikke meloen" vond. We logeerden in Hotel Nirwana, eenvoudig maar met een prachtig bed en kast van houtsnijwerk. Lakens en kussens van batik, heel mooi! Het graf van mijn grootmoeder in Gondomanan was echter reeds verdwenen; het dateerde van 1914 en is door ons niet verzorgd geweest. Op dat gedeelte staat nu een moderne bus terminal. De graven die er nog liggen zijn deels verzorgd en deels overwoekerd met gras. Hier en ook op de begraafplaats Kobong te Semarang waar mijn ouders begraven liggen, hebben wij geen last gehad van bedelaars. Je zag ze wel, maar ze kwamen niet naderbij. Wèl kookten ze hun potje op de graven of lagen rustig in de nissen.
Langs de weg Semarang - Yogya een heleboel warungs met allerlei heerlijke vruchten, zoals katès jingau (vuurrood en lekker zoet); klèngkèng, duku, ananas, jambu air, blimbing manis en niet te vergeten allerlei soorten pisang. Ook gewoon verkopers met hun pikolans aan de kant van de weg, die de voorbijgangers luidkeels hun waren aanprezen.
We hebben ook in Ungaran gelogeerd bij een vroegere schoolvriendin en zijn samen met haar man naar Salatiga, Ambarawa, Kopèng, Magelang, Temanggung enz. geweest. Overal langs de weg gestopt om mooie panorama's te fotograferen; we hadden stralend weer. Ook de bloemen waren fantastisch. Temanggung heeft het predikaat gekregen van schoonste stad van Indonesië; inderdaad is het hier echt bersih! We hebben ook gevaren op het meer van Mèndjèr waarbij gebruik werd gemaakt van een soort trektouw. Het Diengplateau heeft nog altijd die warme modder spuitende grote kawah en het ruikt naar zwavel. De auto zuchtte en sputterde wel een beetje bij die tocht!
Semarang - Den Pasar per plane was zo afgelegd en nauwelijks waren we bij het Zusterhuis en hadden mijn tante en Moeder Overste begroet, of de meisjes van het Internaat aldaar renden gillend "Lindu-lindu" roepend, de straat op. Inderdaad voelden we ook de schokken en trillingen geruime tijd, maar Bali heeft niet zoveel schade opgelopen als vorig jaar juli het geval was. Enkele beelden op straat hebben wel een arm of hoofd verloren, veel kalk en rommel is naar beneden gevallen. Het Art-Centre was echter voor publiek gesloten; een paar gebouwen aldaar hebben scheuren gekregen en men was bang voor instorting. Met de taxi de hele dag de diverse toeristische attracties bezocht, maar het mooiste vonden we de Gunung Batur en het gelijknamige meer. Ik voor mezelf vind eenmaal Bali gezien, voldoende; het is mooi, maar Java trekt me veel meer.

XANTIPPE, HOOGVLIET

BOEKBESPREKING

HOORT GIJ DE DONDER NIET?

In 1966 deed de gewezen bestuursambtenaar D. van der Meulen een boek verschijnen onder de titel: Ik stond er bij. Het bevatte een zeer persoonlijk, zeer bewogen verslag van zijn ervaringen in de hartbrekende periode die een eind maakte aan het Nederlands bestuur over Indië en de vorming van de Republiek Indonesië inleidde. Van der Meulen was niet alleen bestuursambtenaar geweest maar ook de eerste Nederlandse gezant in Saudi-Arabië. Een man dus met grote ervaring in "Indische" zaken en die van de Islam. Van dit laatste zouden een aantal publicaties getuigen (in het Engels) die hem een plaats deden verwerven onder de vooraanstaande Arabisten van zijn tijd.
Thans is van zijn hand verschenen (bij Wever, Franeker) een zeer veel uitgebreide en herziene heruitgave van "Ik stond er bij". Legde de titel van de eerste uitgave van zijn levensverhaal de nadruk op zijn aanwezigheid bij de ontwikkeling van de dramatische gebeurtenissen van de jaren na 1945, toen hij, teruggekeerd in Indië in diverse belangrijke funkties het land diende, in deze tweede uitgave legt de titel de nadruk op de onafwendbaarheid van de ontwikkeling die leidde tot de abdicatie van het Nederlands gezag. In feite is zijn verslag van de gebeurtenissen, ofschoon hier en daar herzien, niet veranderd. Wel aanzienlijk uitgebreid. Van der Meulen was, in tegenstelling met het gros van zijn oud-collega's en zijn geloofsgenoten overtuigd van de noodzakelijkheid van een snelle evolutie naar de zelfstandigheid van onze pupil Indonesië.
De nieuwe uitgave kan men beschouwen als de levensgeschiedenis van een man die zijn gehele leven in dienst van Indië en Nederland werkzaam was. Zijn religieuze instelling verbergt hij nergens - evenmin als zijn bewogenheid bij een ontwikkeling van zaken die hem logisch en onvermijdelijk maar ook schokkend en tragisch voorkomt. Als een bijdrage tot de geschiedenis van hetgeen in eeuwen de grootste breuk in de Nederlandse geschiedenis was, is dit een onontbeerlijk boek.
Hoort gij de donder niet? is verkrijgbaar bij de boekhandel Tong Tong en kost *f* 29,50 plus *f* 4,— porto.

MYTHEN VAN DE MENSHEID

In dit werkelijk schitterende boekwerk heeft Alexander Eliot honderden mythen uit alle werelddelen en van alle volken bijeengebracht, waardoor het voor de lezer een onuitputtelijke bron vormt van de oude verhalen over goden en helden, monsters en gedrochten, zwerftochten en beproevingen, leven en dood.
De mythen van de mensheid zijn verweven met de oudste tradities en met de oudste religieuze, filosofische en primitief wetenschappelijke ideeën. Vanouds vormen mythen het antwoord van de mens op het mysterie van het onbekende en voor het voor hem onbegrijpelijke.
Bij zeer uiteenlopende volken blijken de hoofdmotieven in mythen vaak een treffende overeenkomst te vertonen. In het boek zijn met het oog daarop de behandelde mythen niet gerangschikt naar herkomst, maar naar thema.
De verspreiding van de mythen over de wereld zijn in kaart gebracht, waardoor men een goede en duidelijke indruk krijgt van de herkomst van de oude verhalen. De op dit gebied gezaghebbende Mircea Eliade opent het boek met een algemene inleiding over de mythen en mythisch denken, hun ontstaan en interpretatie. Dit unieke boekwerk is geïllustreerd met meer dan 1300 illustraties, in kleur en zwartwit, afkomstig uit alle delen van de wereld. Een uitzonderlijk boeiend werk, dat de kennis over het wezen van vele zaken zal verrijken en dat men telkens weer ter hand zal nemen!
Aan dit werk lag een uitgebreide research ten grondslag en het kwam tot stand door een internationale samenwerking tussen de uitgevers Kosmos te Amsterdam en Heideland-Orbis te Hasselt.
"Mythen van de mensheid" is verkrijgbaar bij Boekhandel Tong Tong, en kost bij directe bestelling slechts *f* 32,50, na 1 januari 1978 *f* 59,50. Porto *f* 5,—.
CH.M

WIE ?
WAT ?
WAAR ?
WANNEER ?

Deze rubriek dient UITSLUITEND voor:

- Opsporing of informatie over personen.
- Bekendmaking van bijeenkomsten, reünies en alle NIET- COMMERCIELE gebeurtenissen.
- Inlichtingen over diverse onderwerpen.
- Gratis aanbiedingen niet tegen geld of anderzins.
- Alle oproepen onder deze rubriek met duidelijke opgave van naam en adres.

Voor abonnées en niet-abonnées geldt het tarief *f* 5,— per oproep/aanvraag. REDACTIE TONG TONG.

*

EXTRA BEWIJSNUMMERS UITSLUITEND TEGEN BETALING !

Wie kan mij helpen aan het adres van Gerry en Robby Degener? Gerry speelde goed gitaar en was S. M. A. leerling St. Aloysius en Robby monteur in Bandoeng. Ze woonden aan de Tjulanweg. Vader Degener was ambtenaar v. d. Gemeente en ze vertrokken uit Bandoeng in ± 1957. Contact via J. Halstein, Lekstraat 30-III, Amsterdam tel. 020 - 44 43 43 of Dr. Ko King Tjoen, P.O. Box 55, Bogor. Indonesia.

De heer H. J. de Weert, Burg. R. Nepveulaan 16 te Putten Gld., zoekt contact met de heer Moeljotarono, arts, destijds, voor en na de oorlog, te Tjiamis, Garoet en Semarang, thans mogelijk in Nederland.

Willen de kinderen van Dhr. en Mevr. J. M. Otgar **ESCHWEILER**, voorheen woonachtig te Surabaya, kontakt opnemen met: **WILLEM DEZENTJE, P.O. Box 2252. SCOTTSDALE, (Arizona) 85252. US.A.** e.e.a. ter herstelling van de sinds de jeugd verbroken familierelaties. De voornamen zijn o.a. Olga, Erna, Archie, Henri, Trude, Eugene, Irene, Alex, Fietje en Oeli.

Wie kan ons helpen aan gegevens over de schrijfster Ems I. H. van Soest, die voor de oorlog meisjesboeken schreef die in het toenmalige Ned.-Indië speelden. Inl. aan de redactie van Tong Tong. Prins Mauritslaan 36, Den Haag.

WIE WEET HET NOG?

Er speelt me de laatste tijd iets door m'n hoofd, iets wat me bezig houdt, en iets wat herinneringen oproept, vooral na de bekendmaking van de zang-cassette van Annie Cherie! Vanzelfsprekend heb ik die besteld.
Het is alsof je grijpt naar een strohalm, iets wat je moeilijk los kan laten......
Tòen in Soerabaia, tòen op school bij de Zusters Ursulinen op de H.B.S., Coen Boulevard stond Mère Ignace (Kieviet) voor onze klas en gaf zangles. Ze deed dit uitstekend en lette er wel degelijk op, dat we de woorden goed articuleerden. De zangles, oh, wat keek ik er naar uit ! ! Meestal was dat het laatste lesuur van de zaterdag. Daar leerde Mère Ignace ons o.a. het "Wees Gegroet" zingen!
Vol overgave zong ze het ons voor. Muisstil waren we en geboeid zongen we "Het Wees Gegroet Maria" mee... Annie Cherie heeft alles in me wakker gemaakt. Ik ben zoveel vergeten! Het is toch meer dan 40 jaren geleden geweest. Maar ik zou zo heel graag nog eens het "Wees Gegroet" willen zingen mèt kinderen en kleinkinderen! Van andere dames hoor ik, dat de "Tien Geboden" ook gezongen werd, vooral op kostscholen.
Wie helpt, geeft me de melodie door? Cijferschrift of in muzieknoten?

E. Heil-Versfeld
Ant. Waldorpstraat 63''
Amsterdam-W.

INDONESISCHE SCHILDERIJEN

Via contacten in Indonesië is mij gevraagd een aantal Indonesische olieverfschilderijen van Hendra en Tatang Gunar te koop aan te bieden.
Deze beide schilders zijn reeds vele jaren politieke gevangenen en willen met de opbrengst van de verkoop van hun werk hun familie en medegevangenen trachten te helpen.
Voor informatie over deze schilderijen of afspraak voor bezichtiging kunt U bellen of schrijven naar: Annèt Groeneveld-Vanderveen, Oude Woudenbergseweg 19, DOORN. Tel. 03430 - 3336.

Noot van de redactie.
Het opnemen van deze oproep geschiedt uitsluitend op grond van de artistieke waarden van het werk en het sociale doel dat de verkoop beoogt. Van politieke inmenging of achtergronden is geen sprake.

BALI-MEISJE

Liz Mashita, geboren en getogen in Indië, lang voor de oorlog. Ouders die er ook hun leven lang woonden en werkten en met de bezetting net zo ongelukkig waren als wij. Over zulke families hoor je weinig praten. Maar Liz is altijd abonnee van Tong-Tong geweest en in de loop der jaren een van mijn beste vriendinnen geworden. Ze repatrieerde na de oorlog, trouwde, maar heeft haar eerste vaderland niet kunnen vergeten. Als het enigszins kan, gaat ze met vakantie naar Java, waar nog familie woont. Daar is ze weer "thuis". Ook haar getrouwde zoon is er graag. Dit popperige Balineesje is Liz' kleindochtertje, op Bali gefotografeerd in een (gehuurd) kostuum. Dat kun je daar doen, net zoals je je in Holland als Volendamse en in Amerika als cowgirl kunt laten transformeren. Gekke gewoonte. Maar als je zo klein bent als dit meiske, schattig hoor!

L.